

Затверджено

Наказ Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»

18 квітня 2019 № 88-Н

Форма № П-4.04

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**
Навчально–науковий інститут бізнесу та сучасних технологій
Форма навчання заочна
Кафедра фінансів та банківської справи

Допускається до захисту

Завідувачка кафедри _____ Яріш О.В.
(підпис, ініціали та прізвище)

« ____ » _____ 2020 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

**МОНІТОРИНГ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА**
(за матеріалами Тарасівського радгосп робкоопу)

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітня програма «Фінанси і кредит»
освітнього ступеня магістра

Виконавець роботи: Кулиняк Наталія Андріївна

_____
(підпис, дата)

Науковий керівник: ст.викладач Горбунова Олена Андріївна

_____
(підпис, дата)

Рецензент: Климченко Олена Ігорівна

Полтава 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. МОНІТОРИНГ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	8
1.1. Сутність моніторингу в системі управління підприємством.....	8
1.2. Джерела формування фінансових ресурсів підприємства.....	16
1.3. Методичні підходи щодо оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства.....	25
Висновки за розділом 1.....	33
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЮЧОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ТАРАСІВСЬКОГО РАДГОСП РОБКООПУ.....	35
2.1. Аналітична характеристика загальних тенденцій фінансово- господарської діяльності Тарасівського радгосп робкоопу.....	35
2.2. Діагностика фінансового стану в системі моніторингу управління фінансовими ресурсами Тарасівського радгосп робкоопу.....	42
2.3. Оцінка ефективності управління фінансовими ресурсами Тарасівського радгосп робкоопу.....	51
Висновки за розділом 2.....	59
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	62
3.1. Формування системи фінансового контролінгу, як складової ефективного управління фінансовими ресурсами підприємств споживчої кооперації.....	62
3.2. Діагностика фінансової рівноваги Тарасівського радгосп робкоопу	73
3.3. Формування оптимальної структури фінансових ресурсів	

	3
Тарасівського радгосп робкоопу.....	80
Висновки за розділом 3.....	89
ВИСНОВКИ.....	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ.....	97
ДОДАТКИ.....	105

ВСТУП

У сучасних умовах економічного розвитку система управління підприємствами споживчої кооперації зазнає глибоких змін. За таких обставин виникає необхідність застосування нових підходів і методів щодо формування нової системи управління з метою забезпечення стійкого розвитку підприємств. Безперервною умовою удосконалення методів управління є повне використання внутрішніх можливостей підприємства. Удосконалюючи систему управління, підприємства споживчої кооперації орієнтуються на досягнення головної його мети - поліпшення економічного та соціального стану, а також на вирішення конкретних оперативних, поточних та стратегічних задач.

Відтак актуальною є проблема пошуку механізмів, які могли б забезпечити конкурентоспроможність, фінансову стійкість, оперативність реагування на вплив факторів зовнішнього середовища. Таким механізмом може бути система моніторингу фінансових ресурсів на підприємствах споживчої кооперації.

Господарюючі суб'єкти, що здійснюють виробничу, науково-дослідну і комерційну діяльність, складають основу ринкової економіки. Для здійснення фінансово-господарської діяльності підприємствам необхідно мати в своєму розпорядженні достатню кількість фінансових ресурсів. Нестача фінансових ресурсів негативно впливає на фінансово - господарську діяльність підприємств, спричиняє виникнення та зростання заборгованостей щодо сплати податків, виконання зобов'язань перед постачальниками та працівниками по оплаті праці. При цьому зменшуються можливості фінансування подальшого розвитку підприємств, скорочуються надходження до бюджету. За цих обставин важливого значення для здійснення господарської діяльності набуває формування в достатньому обсязі фінансових ресурсів підприємств.

Стабільність функціонування підприємства ґрунтується на достатності фінансових ресурсів та їх постійному кругообігу. За таких умов особливої актуальності набувають питання забезпечення моніторингу ефективного управління фінансовими ресурсами.

Дослідженню моніторингу фінансових ресурсів підприємств присвячена значна кількість наукових напрацювань. Варто відзначити, що розвиткові теорії та практики аналізу формування і використання моніторингу фінансових ресурсів, забезпеченню його інформаційної бази сприяли праці таких відомих вітчизняних та зарубіжних вчених як: Брігхем Ю., Брейли Р., Майерс С., Бланк І., Герасимчук З., Вахович І., Давиденко Н., Карцева В., Кірейцев Г., Ковальов В., Коваленко Л. Поддєрьогін А., Ремньова Л., Терещенко О. та інші.

У вітчизняній економічній літературі ці проблеми висвітлено недостатньо, а зарубіжний досвід потребує адаптації до сучасної практики господарювання підприємств України. Також існують недостатньо висвітлені і дискусійні аспекти щодо сутності моніторингу ефективності управління фінансових ресурсів, які потребують подальшого вдосконалення і розвитку. Недостатній розвиток теоретико-методичних положень, пов'язаних з розробкою підходів щодо проведення моніторингу фінансових ресурсів вимагає подальшого поглиблення досліджень та розробки методичних підходів до побудови системи моніторингу фінансових ресурсів підприємства. Враховуючи вище наведене обрана тема дипломної роботи „Моніторинг ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства” є досить актуальною.

Метою дипломної роботи є обґрунтування теоретичних аспектів моніторингу ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства та визначення напрямів щодо його удосконалення.

Досягнення поставленої мети здійснювалось шляхом вирішення таких завдань:

- дослідження сутності моніторингу в системі управління підприємством;
- визначення джерел формування фінансових ресурсів підприємства;
- вивчення методичних підходів ефективності використання фінансових ресурсів підприємства;
- дослідження моніторингу фінансово - господарської діяльності Тарасівського радгоспу робкоопу;
- аналіз та діагностика фінансового стану в системі моніторингу управління фінансовими ресурсами Тарасівського радгоспу робкоопу;
- оцінка ефективності управління фінансовими ресурсами Тарасівського радгоспу робкоопу;
- формування системи фінансового контролінгу, як складової ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства;
- діагностика фінансової рівноваги Тарасівського радгоспу робкоопу;
- формування оптимальної структури фінансових ресурсів Тарасівського радгоспу робкоопу.

Об'єктом дослідження є процес управління фінансовими ресурсами на підприємстві.

Предметом дослідження виступають методи та підходи, які використовуються у процесі моніторингу ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою дипломної роботи є фундаментальні положення загальної економічної теорії та менеджменту, дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених з питань моніторингу ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства та формування системи моніторингу фінансових ресурсів.

Для досягнення поставленої в роботі мети було використано такі методи дослідження: структурно-логічний аналіз - для визначення взаємозв'язків між основними поняттями дослідження та його етапами; теоретичне узагальнення, аналіз і синтез - для визначення сутності

моніторингу та його принципів; системний підхід - для виявлення елементів системи моніторингу фінансових ресурсів підприємства та формування механізму моніторингу ефективного управління фінансовими ресурсами; графічний - для наочного зображення статистичного матеріалу.

Інформаційну базу дослідження складають положення (стандарты) бухгалтерського обліку, дані фінансової звітності Тарасівського радгосп робкоопу. Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що підходи, а також теоретичні та практичні рекомендації можуть використовуватись як система прийняття управлінських рішень щодо управління фінансовими ресурсами Тарасівського радгосп робкоопу.

Апробація результатів дипломної роботи. Основні положення та результати дослідження, що відповідають темі дипломної роботи, надруковані у збірнику статей магістрів Навчально-наукового інституту бізнесу та сучасних технологій ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» 2020 р.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ МОНІТОРИНГУ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність моніторингу в системі управління підприємством

Головним завданням трансформаційних процесів на сучасному етапі є підвищення продуктивності та ефективності функціонування економіки, а також забезпечення можливості її адаптації до глобальних зрушень. Важливою проблемою, що виникає при спробі пошуку шляхів розв'язання цього завдання, є відсутність адекватної сучасної парадигми, здатної надати достатній науковий інструментарій для теоретичної інтерпретації та практичного запровадження необхідних реформаційних заходів.

Для успішної адаптації фінансово-господарської діяльності підприємств до вимог ринку, нових запитів споживачів особливе значення мають способи й методи, які дають змогу кількісно та якісно оцінити об'єктивні внутрішні можливості підприємства, направлені на успішне протистояння зовнішнім загрозам та усунення внутрішніх загроз, забезпечення економічної безпеки підприємницької діяльності і стратегії поступального розвитку. До таких методів слід віднести фінансовий моніторинг підприємницької діяльності.

В умовах фінансової кризи особливої ваги набувають проблеми адаптації господарської діяльності підприємства до змін економічної ситуації, що є найважливішим чинником його сталого розвитку. Тому актуальними стають питання ухвалення обґрунтованих управлінських рішень, що підвищує гнучкість і адаптивність фінансового менеджменту, та формування механізму моніторингу. Моніторинг дає змогу аналізувати, корегувати й контролювати ключові параметри підприємства, усувати негативний вплив зовнішніх і внутрішніх факторів.

Різні аспекти побудови систем моніторингу на підприємствах досліджують зарубіжні та вітчизняні науковці, зокрема: Бланк І.А.[6], Герасимчук З.В., Вахович І.М.[15] Зятковський І.В.[26], Ковальов В.В.[33], Поддєрьогін А.М.[80], Хоуп Дж. [86] та ін. У своїх працях вчені розглядають базові показники, індикатори діяльності, інструменти контролю, оцінки фінансового стану й фінансових результатів тощо. Однак, незважаючи на наявність розробок за різними аспектами моніторингу, окремі проблеми його функціонування вивчено недостатньо. Так, не сформовано в повному обсязі наукове уявлення про механізм моніторингу, потребують глибшого дослідження й питання використання фінансових показників як інструментарію моніторингу, моделювання і прогнозування параметрів діяльності організації в межах моніторингу.

Володіючи інформацією, керівник може здійснювати моніторинг всієї фінансово-господарської діяльності підприємства. Моніторинг походить від латинського слова “monitor” – який нагадує, наглядає та означає безперервне спостереження за економічними об’єктами, аналізу їхньої діяльності, відстеження процесів у режимі реального часу, зіставлення оперативних звітів про результати роботи підприємства за найбільш короткий проміжок часу (день, тиждень, місяць), порівняння цільових результатів з фактично досягнутими. На основі такого порівняння роблять висновки про сильні та слабкі сторони підприємства, динаміку їх змін, а також про сприятливі і несприятливі тенденції розвитку зовнішніх умов, в яких підприємству доводиться працювати.

Моніторингом є сучасний управлінський інструментарій, основний зміст якого становить оперативне відстеження показників діяльності підприємства, їх оцінювання й забезпечення необхідною інформацією осіб, які приймають рішення [45].

У вузькому розумінні моніторинг — це процеси спостереження і збирання інформації, у широкому — ще такі елементи, як оцінювання і

прогнозування, що дають змогу використовувати його як ефективний управлінський інструмент [56].

Моніторинг трактується як один з етапів процесу формування стратегії розвитку підприємства, який триває протягом всього періоду здійснення стратегії, або відповідність поставленим стратегічним цілям стану внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства [75].

У загальному розумінні моніторинг - це система постійного спостереження за процесами і тенденціями, що мають місце в зовнішньому або внутрішньому середовищі підприємства з метою своєчасної оперативної оцінки ситуацій, що виникають.

Можна відзначити, що трактування поняття «моніторинг» без врахування сфери використання об'єднує такі функції як спостереження, оцінку, прогнозування та контроль за результатами діяльності підприємства та при виявленні відхилень від запланованих результатів має здійснюватися корегування з метою недопущення негативних наслідків.

Моніторинг діяльності підприємства є трудомістким процесом з точки зору інтерпретації інформації, отриманої в результаті його проведення, оскільки складно проаналізувати інформацію, яку показує той чи інший, в тому числі і не фінансовий показник, виявити основні причини його впливу на діяльність господарської одиниці [20, 22]. Адже постає проблема формування об'єктивної оцінки кожної ділянки ведення бізнесу, так як отриману інформацію можна використовувати для налагодження зв'язків з клієнтами та партнерами по бізнесу, для підвищення ефективності діяльності компанії в цілому, для розширення діяльності та ін. [6].

Функціонування механізму моніторингу, досягнення передбачених ним цілей і завдань багато в чому визначається вибором критеріїв, за якими здійснюється аналіз діяльності організації.

Автори [18; 26] визначають, що процес моніторингу на підприємстві має включати наступні етапи: спостереження фактичного стану об'єкта - збирання і документування фактичних даних; аналіз результатів і

вимірювання прогресу процесу – оцінка поточного стану і порівняння досягнутих результатів із запланованими; коректуючі дії - планування і здійснення дій, спрямованих на реалізацію у відповідності з планом, або на мінімізацію невідповідностей, та робить наступні висновки :

- за допомогою моніторингових досліджень розробляється стратегія і тактика розвитку підприємства;
- обґрунтовуються плани й управлінські рішення, здійснюється контроль за їхнім виконанням;
- виявляються резерви підвищення ефективності виробництва, оцінюються результати діяльності підприємства, його підрозділів і робітників.

Для розуміння сутності моніторингу важливо виокремити принципи на яких він ґрунтується. Так А.С. Даниленко [21], О.М. Дегтярьова [23], І.В.Зятковський [26], Г.О.Партин [58] виділяють наступні принципи розробки моніторинг у діяльності підприємства :

- цільова спрямованість;
- об'єктивність та періодичність зняття інформації про об'єкт моніторингу;
- безперервність спостереження за об'єктами;
- можливість оптимізації витрат на його проведення;
- керованість системи моніторингу;
- мінімізація ризику помилковості;
- максимальне задоволення інформаційних запитів керівництва підприємства, забезпечення конфіденційності інформації моніторингу;
- наявність необхідних засобів та алгоритму обробки інформації;
- прогностичність (націленість на прогноз).

Вище зазначені принципи дають можливість більш чітко сформулювати цілі та напрями проведення моніторингу.

Оскільки ми досліджуємо фінансові ресурси, то доцільним буде дати визначення фінансового моніторингу. Фінансовий моніторинг на думку Бланка І.А.[7], Приходька Е. [61] та Рудницької О. М.[67], є спеціально організованим систематичним і безупинним спостереженням за фінансовою

діяльністю і фінансовим станом об'єкта й оперативною їх оцінкою. Таким чином, фінансовий моніторинг можна умовно поділити на два блоки: моніторинг фінансової діяльності підприємства (як процесу) і моніторинг фінансового стану (як характеристики на певний момент часу) [78].

Моніторинг фінансової діяльності підприємства є більш розробленою ланкою системи фінансового моніторингу. Насамперед мова йде про моніторинг грошових потоків, використання залучених коштів і т.п. Він проводиться багатьма суб'єктами господарювання і для нього, оскільки він є спостереженням за процесом, не потрібне специфічне складне методичне забезпечення – досить простого бюджетування і подальшого контролю за виконанням бюджетів.

Моніторинг фінансово-господарської діяльності підприємства може також розглядатися в системі контролінгу: як "відстеження процесів, що відбуваються на підприємстві, у режимі реального часу; складання оперативних звітів про результати роботи підприємства за найбільш короткі проміжки часу (день, тиждень, місяць); порівняння цільових результатів з фактично досягнутими" [28, 29].

Аналіз існуючих визначень поняття «моніторинг» та «фінансовий моніторинг» дозволили виокремити низку проблемних положень, які вносять неоднозначність стосовно цілісного та взаємоузгодженого розуміння зазначених дефініцій. Серед таких положень, зокрема, виділено: недостатню економічну спрямованість при розкритті сутності моніторингу, неповне врахування його різновидів та представлення переліку складових моніторингу без їх узагальненого визначення. Виходячи з цього, в роботі сформовано авторське визначення поняття «фінансовий моніторинг» у такий спосіб: фінансовий моніторинг – це складний багатоступеневий процес урахування протягом певного часу змін у розвитку фінансових відносин досліджуваного підприємства, що здійснюється відповідно до основних складових частин моніторингу та показників, які визначають доцільність розкриття згаданих відносин взагалі згідно з фінансовими аспектами

проведення діяльності відповідно до об'єкта моніторингу. Уточнене визначення не лише дозволяє уникнути зазначених вище недоліків, а й сприяє розкриттю головної мети фінансового моніторингу, його структуруванню з погляду вирішення окремих завдань за етапами його здійснення.

Традиційні підходи до оцінювання ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства полягають у виявленні його рівня й пошуку резервів поліпшення фінансового стану і платоспроможності підприємства. На нашу думку, насамперед потрібно вивчити й узагальнити досвід, накопичений підприємствами ідентичної сфери у країнах із розвиненою ринковою економікою. Враховуючи, що метою проведення фінансового моніторингу є систематичний аналіз фінансового стану та платоспроможності підприємств, слід розробити концепцію моніторингу на основі діючої нормативно-правової бази та вдосконалити її згідно з вимогами часу. Загалом ці аспекти визначають важливість контролю стану фінансово-господарської діяльності підприємств у розрізі впливу зовнішніх та внутрішніх факторів і визначення фінансового потенціалу сталого розвитку. Тобто з допомогою методів і прийомів фінансового моніторингу виробляють стратегію й тактику розвитку підприємства, розробляють плани, здійснюють контроль їх виконання, виявляють резерви підвищення ефективності виробництва чи надання послуг, залежно від сфери діяльності, оцінюють результати роботи підприємства загалом та в розрізі його підрозділів і персоналу.

Таким чином, проведення моніторингу на підприємстві дозволить виявити ймовірність настання кризової ситуації (банкрутства) ще до її виникнення, розробити можливі методи її уникнення або зниження негативного впливу на підприємство в цілому.

Під фінансовим моніторингом ми розуміємо систему безперервного спостереження, аналізу і прогнозування показників фінансового стану підприємства, з метою забезпечення ухвалення тактичних і стратегічних управлінських рішень, а також оцінювання їх ефективності.

Враховуючи, що ми досліджуємо фінансові ресурси, то вважаємо за потрібне подати поетапний моніторинг ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства у вигляді схеми (рис. 1.1).

Рисунок 1.1 - Схема етапів процесу моніторингу ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства [складено автором на основі 20, 29, 35]

Як показує практика, процес управління фінансовими ресурсами пов'язаний із підтримкою необхідного рівня фінансового стану, фінансової рівноваги та формування оптимальної структури фінансових ресурсів.

Комплекс показників, які використовуються у процесі моніторингу, має відображати фінансову мету підприємства і сприяти її досягненню. Тобто показники, що обираються для моніторингу фінансових ресурсів мають відображати ринкову вартість підприємства, яка, у свою чергу, показує реальний стан його фінансового благополуччя й довгострокові перспективи

діяльності, є узагальнюючим параметром, адже враховує не лише результат роботи менеджерів, а і вплив конкурентних позицій, стан ринкової кон'юнктури, поведінку інвесторів тощо.

Таким чином, для вдосконалення управління фінансовими ресурсами необхідно організувати систему моніторингу, яка є синтезом аналізу, контролю і планування, розробити комплекс механізмів системи моніторингу фінансових ресурсів підприємства, що дає змогу вчасно виявляти відхилення фактичних результатів від прогнозованих, визначати причини відхилень і розробляти пропозиції щодо корегування окремих напрямів фінансової діяльності з метою її нормалізації та підвищення ефективності.

Основна перевага наявності системи фінансового моніторингу, на нашу думку, полягає в можливості отримання інформації, недоступної в рамках традиційної статистичної і фінансової звітності. У зв'язку з цим основна сфера практичного застосування моніторингу – це управління.

Фінансовий моніторинг являє собою широкий комплекс заходів організаційного, методологічного й управлінського характеру. Тобто організація фінансового моніторингу пов'язана з визначенням і вибором оптимального поєднання різноманітних форм, видів моніторингу, з урахуванням особливостей конкретної ситуації. Першочергову роль у цьому відіграє вибір показників для включення їх у систему моніторингу.

На даний час не існує комплексної системи фінансового моніторингу, яка б об'єднувала всі рівні. Кожен з існуючих елементів фінансового моніторингу, з одного боку, аналізується і контролюється різними суб'єктами, а з другого - частина вказаних нами сфер застосування фінансового моніторингу взагалі не реалізується.

Створення комплексної системи фінансового моніторингу підприємства надасть позитивний імпульс для забезпечення ефективного управління фінансовими ресурсами, підвищення прозорості та відкритості діючої системи управління.

1.2 Джерела формування фінансових ресурсів підприємства

Для здійснення діяльності господарюючим суб'єктам необхідно мати у своєму розпорядженні достатній обсяг фінансових ресурсів. Нестача фінансових ресурсів негативно впливає на господарську діяльність підприємств, спричиняє виникнення та зростання заборгованостей перед державою по сплаті податків, контрагентами за товари, роботи, послуги та працівниками по оплаті праці. При цьому зменшуються можливості фінансування подальшого розвитку підприємств, скорочуються надходження до бюджету. За цих обставин важливого значення для здійснення господарської діяльності набуває формування в достатньому обсязі фінансових ресурсів підприємств.

Виробнича і фінансова діяльність господарюючих суб'єктів починається з формування фінансових ресурсів. Вони мають створити передумови для стабільного процесу фінансово-господарської діяльності та постійного зростання обсягів реалізації, що визначає конкурентоспроможність господарюючого суб'єкта на ринку.

Запровадження комерційних засад у діяльності господарюючого суб'єкта потребують нових підходів до формування фінансових ресурсів. Так, значно скорочуються обсяги фінансових ресурсів, які надходять від галузевих структур та обсяги бюджетних субсидій від органів державної влади. Збільшується значення прибутку, амортизаційних відрахувань та позикових коштів у формуванні фінансових ресурсів господарюючого суб'єкта. Усе це змушує підприємство проявляти ініціативу та нести повну матеріальну відповідальність.

Варто відзначити, що розвитку теорії та практики аналізу формування і використання фінансових ресурсів, забезпеченню його інформаційної бази сприяли такі вчені як: Балабанов І. Т., Бандурка О. М., Василик О. Д.,

Зяцьковський І. В., Гребельний В. І., Кірейцев Г. Г., Коробов М. Я., Ковалев В. В., Загородній А. Г., Поддєрьогін А. М..

Незважаючи на значні здобутки у дослідженні вказаних проблем, ряд питань щодо методики аналізу формування та використання фінансових ресурсів підприємств вимагає подальших досліджень та наукових розробок.

Фінансові ресурси - це грошові кошти, які є у розпорядженні підприємства, організації установи. Виходячи із цього визначення можна констатувати, що до фінансових ресурсів належать усі грошові фонди, а також та частина грошових коштів яка використовується у не фондовій формі [2].

Іншими словами, фінансові ресурси - це система грошових накопичень, які забезпечують процес виробництва та відтворення у рамках даного підприємства та сукупність форм і методів їх витрачання.

Фінансові ресурси формуються за рахунок цілого ряду джерел. За формою права власності виділяють дві форми джерел: власні грошові кошти і залучені. Джерелами формування фінансових ресурсів є:

- прибуток; амортизаційні відрахування;
- засоби, отримані від продажу цінних паперів;
- пайові та інші вклади юридичних та фізичних осіб;
- кредит і позики;
- засоби від реалізації залогового свідоцтва, страхового поліса та інші надходження грошових коштів.

Основними складовими фінансових ресурсів підприємства є власні (статутний капітал, амортизаційні відрахування, валовий дохід та прибуток) і залучені кошти (пайові та інші внески, кошти, мобілізовані на фінансовому ринку). [14.] Фінансові ресурси господарюючого суб'єкта залежно від джерел їх формування підрозділяються на власні і залучені (рис. 1.2)

Власні фінансові ресурси – це базова частина фінансових ресурсів підприємства. Складовими власних фінансових ресурсів є статутний (пайовий) капітал, додатковий капітал, амортизаційні відрахування, резервний фонд, нерозподілений прибуток.

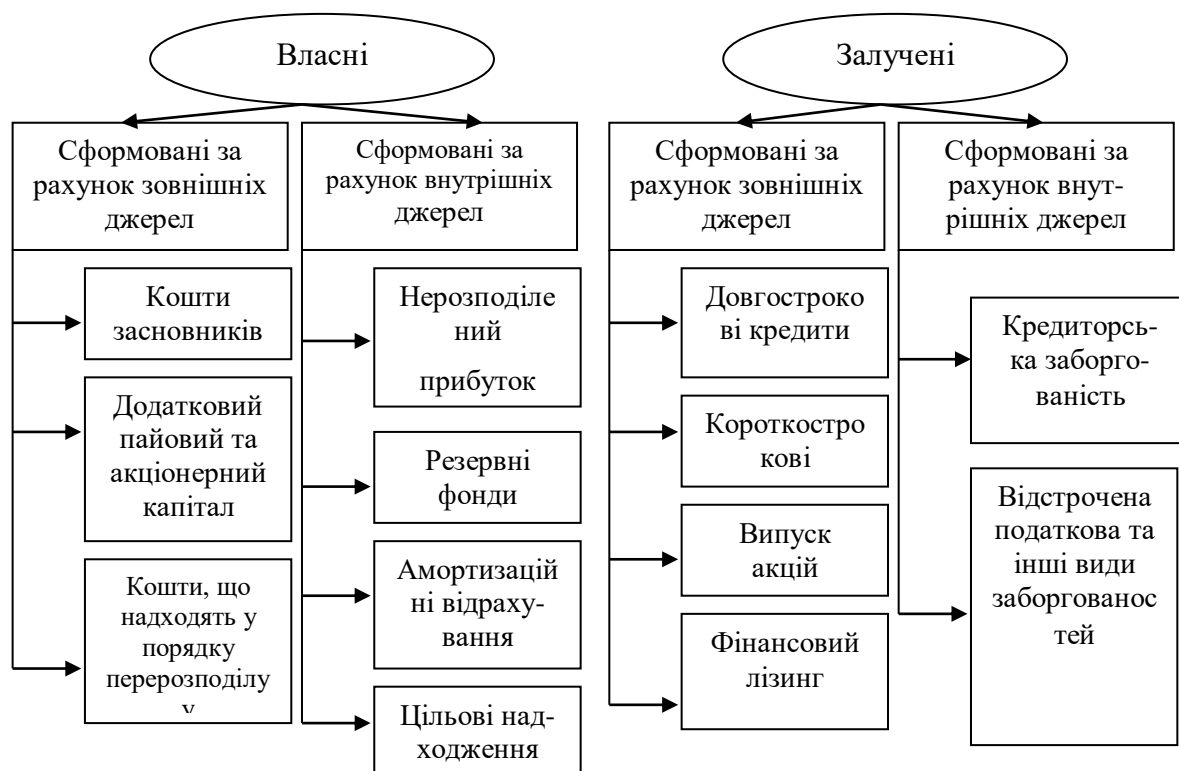

Рисунок 1.2 - Класифікація основних джерел формування фінансових ресурсів підприємства [складено автором на основі 15, 19, 31]

Початкове формування фінансових ресурсів відбувається в момент створення господарюючого суб'єкта, коли формується статутний(пайовий) капітал. Його джерелами в залежності від організаційно-правової форми господарювання виступають: акціонерний капітал, галузеві фінансові ресурси (при збереженні галузевої структури), бюджетні кошти (при створенні державних підприємств).

Основним джерелом формування власних фінансових ресурсів на діючих підприємствах виступає вартість реалізованої продукції (наданих послуг), різні частини, якої в процесі розподілу виручки приймають форму грошових доходів і накопичень. Фінансові ресурси формуються в основному за рахунок прибутку (від основної та інших видів діяльності) та амортизаційних відрахувань. Своєчасність надходження виручки від реалізації продукції, виконаних робіт і наданих послуг є дуже важливим у

діяльності господарюючого суб'єкта. Від надходження виручки залежить фінансова сталість підприємства, стан його оборотних засобів, величина прибутку, своєчасність розрахунків з бюджетом, державними цільовими фондами, банківськими структурами, партнерами тощо.

В різні моменти часу, під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів розмір кожного джерела фінансових ресурсів і його частки в загальному обсязі фінансових ресурсів різна. Ці перетворення приводять до зміни фінансової структури ресурсів. Серед факторів які впливають на склад та розмір фінансових ресурсів є обсяги виробництва, ефективність господарської діяльності, та інші фактори.

Від величини фінансових ресурсів залежить зростання виробництва та соціально-економічний розвиток господарюючого суб'єкта. Наявність фінансових ресурсів, їх ефективне використання визначають фінансове благополуччя підприємства: платоспроможність, ліквідність, фінансову сталість.

Виробнича і фінансова діяльність підприємств починається з формування фінансових ресурсів. Вони мають створити передумови для стабільного процесу виробництва та його постійного зростання, що визначає конкурентоспроможність підприємства на ринку. Врешті-решт виграє той, хто зуміє залучити більше ресурсів з найменшими затратами.

Стабільність функціонування підприємства ґрунтується на достатності фінансових ресурсів та їх стабільному кругообігу.

Перспективи розвитку підприємства визначаються його можливостями у нарощенні та залученні фінансових ресурсів.

Початкові фінансові ресурси, які формують статутний капітал, спрямовуються на фінансування основних та оборотних активів. У процесі використання основних активів формується такий вид власних фінансових ресурсів, як амортизаційні відрахування.

Фінансові ресурси є частиною фінансів підприємств які безпосередньо пов'язані з рухом грошових коштів.

Формування фінансових ресурсів на підприємствах відбувається під час формування статутного капіталу, а також у процесі розподілу грошових надходжень у результаті повернення авансованих коштів у основні та оборотні активи, використання доходів на формування резервного фонду, фонду споживання і фонду накопичення. У зв'язку з цим поняття "формування" та "розподіл" доцільно розглядати як єдиний процес у суспільному виробництві. Утворення грошових накопичень завжди передбачає розподіл валових доходів.

Формування та використання фінансових ресурсів на підприємствах - це процес утворення грошових накопичень для фінансового забезпечення операційної та інвестиційної діяльності, виконання фінансових зобов'язань перед державою та іншими суб'єктами господарювання.

Значні фінансові ресурси, особливо при створенні нових і реконструйованих підприємств, можуть бути мобілізовані на фінансовому ринку. При цьому використовується продаж акцій, облігацій та інших видів цінних паперів, що випускаються даним підприємством, а також позикові кошти у вигляді різних кредитів.

Прийняття управлінських рішень стосовно процесу формування фінансових ресурсів є одним із найважливіших завдань фінансового менеджменту підприємства в частині управління фінансовими ресурсами.

Важливу роль у формуванні фінансових ресурсів також відіграють пайові та інші внески трудового колективу. Значні фінансові ресурси підприємство може мобілізувати на фінансовому ринку. Формами їх мобілізації є: продаж акцій, облігацій та інших видів цінних паперів, які випускаються даним підприємством, а також кредитні інвестиції.

Чистий прибуток – одне з основних джерел поповнення власних фінансових ресурсів підприємств. За рахунок прибутку відбувається фінансування розширення підприємств, матеріальне стимулювання робітників, вирішення соціально-культурних заходів тощо.

Господарюючий суб'єкт самостійно визначає напрямок використання тієї частини прибутку, яка залишилася в його розпорядженні. При цьому порядок розподілу і використання прибутку на підприємстві фіксується в його статуті та визначається положенням, розробленим відповідними економічними службами підприємства і затвердженим його керівництвом.

Згідно зі статутом підприємства можуть використовувати прибуток, який залишився в їх розпорядженні, на поповнення статутного капіталу, на утворення та поповнення резервного капіталу, а також направляти на виплату дивідендів і на інші цілі. Відрахування на формування фондів розвитку підприємство здійснює лише у тому випадку, якщо їх створення передбачено установчими документами.

Спроможність підприємства досягти успіху на ринку залежить від ефективності управління його фінансовими ресурсами. Організація управління фінансовими ресурсами на належному рівні є необхідною складовою для успішної роботи підприємства в умовах жорсткої конкуренції.

Склад фінансових ресурсів, їх обсяг залежать від виду та розміру підприємства, роду його діяльності, обсягів виробництва. При цьому їх обсяг тісно пов'язаний з обсягом виробництва, ефективною роботою підприємства. Чим більший обсяг виробництва і вища ефективність роботи підприємства, тим більший обсяг власних фінансових ресурсів і навпаки.

Виникнення категорії джерела фінансових ресурсів, також як і самих фінансових ресурсів, пов'язуємо з дією товарно-грошових відносин і в наслідок цього необхідність функціонування підприємств в умовах ринку, коли вони не просто формують фінансові ресурси для тих чи інших цілей, а рух цих ресурсів опосередковується вартісною формою і вимірюється із необхідними для цих цілей фінансовими засобами, які і виступають у даному випадку джерелами формування цих ресурсів.

Тобто, якщо фінансові ресурси представляють собою частину всієї сукупності засобів підприємства, то джерела їх формування виражають

частину фінансових засобів, які використовуються на утворення цих фінансових ресурсів.

Процес формування фінансових ресурсів підприємств пов'язаний з основними етапами їхнього функціонування [33, 38, 53].

По-перше, це процес початкового формування фінансових ресурсів (створення власних фінансових ресурсів). Сформовані на цьому етапі фінансові ресурси визначають потребу в так званому стартовому капіталі, рівні його ліквідності, швидкості обороту тощо.

По-друге, етап поповнення власного оборотного капіталу для підтримки безперервного процесу кругообігу. Цей етап формування фінансових ресурсів можна розглядати як постійний процес функціонування підприємства.

По-третє, це розміщення операційної діяльності та здійснення форм її диверсифікації, шляхом формування нових структурних одиниць тощо, за умови високої і зростаючої ринкової вартості підприємства.

По-четверте, формування фінансових ресурсів для здійснення інвестиційної діяльності підприємством.

Але для усіх етапів функціонування підприємства діє єдине правило: формуванню фінансових ресурсів має надаватися цілеспрямований характер з метою задоволення потреби в окремих видах та оптимізації їх складу, структури і джерел фінансування для забезпечення умов ефективної діяльності підприємства.

Фінансові ресурси постійно знаходяться у кругообігу, тобто формуються за рахунок вивільнених із нього грошових засобів. Підприємство формує необхідні для наступного циклу фінансові ресурси. Звідси, випливає, що теоретично для формування фінансових ресурсів достатньо одного джерела - надходження грошових засобів від реалізації продукції.

У силу зазначених обставин нормально функціонуючі підприємства для формування фінансових ресурсів не користуються лише власними

джерелами. Відповідну частку в джерелах формування фінансових ресурсів займають залучені фінансові ресурси, а серед них кредити та кредиторська заборгованість.

При цьому розглядаючи доцільність залучення кредиту як джерела формування фінансових ресурсів необхідно обов'язково мати на увазі ту обставину, що це не змушений захід лише у певних обставинах, а об'єктивна необхідність господарської діяльності сільськогосподарських підприємств в умовах ринку. Думка окремих економістів, особливо працівників - практиків, що добре працює те підприємство, яке не користується короткотерміновими кредитами для формування фінансових ресурсів є помилковою, оскільки у такому випадку власні фінансові ресурси використовуються не ефективно, частина їх у певні періоди часу заморожується.

Тому найбільш раціональним для організації управління фінансовими ресурсами і найбільш ефективним для діяльності підприємств є той стан, коли власними джерелами покривається лише мінімальна потреба у фінансових ресурсах. Часові потреби у фінансових ресурсах, які виникли при накопиченні окремих складових фінансових ресурсів понад мінімальну потребу покриваються залученими фінансовими ресурсами.

У якості джерела фінансових ресурсів часто виступає кредиторська заборгованість, у тому числі заборгованість перед власними працівниками по заробітній платі та бюджетом. Частина кредиторської заборгованості постійно знаходиться в обороті підприємства. Враховуючи це їх прирівнюють до внутрішніх джерел і називають стійкими пасивами. Специфічність даного джерела є у тому, що не являючись по суті власним джерелом для формування фінансових ресурсів, вони враховуються як внутрішні джерела. Цим стійкі пасиви і відрізняються від іншої частини залучених засобів, які також у процесі практичної діяльності використовуються як джерело фінансових ресурсів, але не можуть регулюватися як власні джерела.

У процесі діяльності підприємство має забезпечити поряд із обсягами раціональну структуру фінансових ресурсів. Необхідність раціональної структури джерел формування фінансових ресурсів зумовлена рядом причин [57, 59, 67, 74].

По-перше, власні та позичені джерела мають різну вартість, тому кожне підприємство повинне індивідуально провести поелементну оцінку вартості фінансових ресурсів й індивідуально визначити доцільність формування фінансових ресурсів за рахунок джерел, вилучаючи їх на певний час з кругообігу, або залучення інших видів джерел.

По-друге, від правильного співвідношення власних і позикових фінансових ресурсів залежить подальше оптимальне здійснення розширеного відтворення на підприємстві.

По-третє, в сучасних умовах обсяг власних фінансових ресурсів підприємства характеризує потенціал залучення додаткових фінансових ресурсів, що забезпечує додаткові прибутки, разом з іншими, не такими впливовими факторами, це оцінює ринкову вартість підприємства.

По-четверте, аналіз структури джерел фінансування фінансовими ресурсами набуває дедалі більшого значення з точки зору налагодження взаємовідносин із фінансовими інститутами, зокрема банками.

Вивчення тенденцій, своєчасне виявлення причин протиріч та диспропорцій у формуванні фінансових ресурсів дозволяє зорієнтувати підприємство щодо власних можливостей з метою попередження помилок і погіршення свого фінансового стану.

Пошук фінансових джерел розвитку господарюючого суб'єкта, забезпечення найефективнішого інвестування фінансових ресурсів набуває важливого значення в роботі фінансових служб підприємств за умов ринкової економіки.

1.3 Методичні підходи щодо оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства

В економічній теорії донині немає єдиної думки про суть і значення категорії ефективності. Це зумовлено як зіставленням ефекту й ефективності, так і змішуванням ефективності та продуктивності, критерію й показників, відривом якісної оцінки від кількісної. Різноманітність поглядів стосовно ефективності пов'язана також із характеристикою численних форм вираження ефекту і форм вияву необхідних для його створення витрат.

Більшість економістів [32, 41, 49, 59, 69, 75] розуміє ефективність як відношення результату (ефекту) до витрат: „За своєю початковою ознакою ефективність - суть результативність, тобто результат діяльності (ефект), отриманий суспільством або окремою особою одиниці ресурсів, які використовуються”.

Аналогічну позицію займає й низка зарубіжних вчених[16, 54, 66]: „вона (ефективність) характеризує зв'язок між кількістю одиниць рідкісних ресурсів, які застосовуються в процесі виробництва й одержуваною в результаті кількістю якого-небудь продукту. Велика кількість продуктів, отриманих від цього обсягу витрат, означає підвищення ефективності.

Порівняльний аналіз викладених тлумачень вказує на те, що, незважаючи на різне розуміння результату (в першому випадку - це продукт у натуральній, а у другому - у вартісній формах), усі автори розуміють ефективність як результативність.

Професійне управління фінансами підприємств споживчої кооперації вимагає глибокого аналізу фінансових ресурсів, що дасть змогу найточніше оцінити забезпеченість, інтенсивність та ефективність їх використання.

Показники прибутковості (рентабельності) дають змогу оцінити ефективність використання фінансових ресурсів, що визначається співвідношенням чистого прибутку, визначуваного різними способами, з

сумою активів, використаних для отримання цього прибутку. Показники прибутковості формуються залежно від фокусу дослідження ефективності. Виходячи з їх мети аналізу, формуються компоненти показника: обсяг прибутку (чистий, операційний, прибуток до виплати податку) і розмір активу, або капіталу, які породжують цей прибуток.

Однією з важливих проблем дослідження фінансових ресурсів підприємств споживчої кооперації є оцінка ефективності їх функціонування. Така оцінка необхідна як у процесі формування фінансових ресурсів, так і їх використання, особливо в сучасних умовах господарювання.

Важливим завданням управління фінансовими ресурсами є вибір показників ефективності процесу використання фінансових ресурсів підприємств споживчої кооперації та вдосконалення системи критеріїв оцінки ефективності.

Фінансовий стан підприємств споживчої кооперації знаходиться в прямій залежності від ефективності його діяльності. Незадовільний фінансовий стан підприємства призводить до зниження припливу зовнішніх фінансових надходжень, що відображається на об'ємі випуску продукції, тобто на величині фінансових ресурсів, які виробляються. Однак вміле маневрування фінансовими ресурсами, що є в розпорядженні підприємства, та ефективне їх використання дає можливість покращити його фінансовий стан [29].

У широкому розумінні "ефективний" означає такий, що приносить певну віддачу. Зазначимо, що "ефективне використання фінансових ресурсів" має означати не тільки одержання максимальної віддачі від них, але й правильний розподіл їх вкладення, що забезпечить тим самим оптимальне співвідношення ресурсів з метою одержання максимального результату від їх використання [59].

Необхідність оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємств споживчої кооперації виникає лише за тих умов, при яких вона має практичну цінність. Наявність такої умови є, оскільки в зазначеній

ефективності акумулюються результати (наслідки) всієї виробничо-господарської діяльності відповідного суб'єкта.

Найбільш істотним у розробленій в попередні роки теорії ефективності є питання про вибір критерію ефективності. Під критерієм соціально-економічної ефективності розумілася міра або ступінь досягнення заданої соціально-економічної мети в результаті здійснення окремого господарського заходу чи їх системи. Критерій повинний був показувати, якою мірою або ступенем здійснення господарських заходів він наближає суспільство до досягнення соціально-економічної мети його розвитку [71].

Економічний прогрес ґрунтується на реальних досягненнях у процесі економічного росту, що і повинно слугувати критерієм оцінки господарських заходів. Будь-який процес, що відбувається в природі, суспільстві, науці і у всіх інших сферах людської діяльності, визначається ефективністю, і критерієм її є визначені досягнення, що характеризують цю ефективність. Критерій, з одного боку, має відбивати кінцевий результат здійснення господарських заходів згідно поставленої суспільством соціально-економічної мети його розвитку, а з іншого боку - давати якісну характеристику такому результату.

Таким чином, критерій економічної ефективності має бути єдиним для оцінки визначеного виду господарських заходів. Єдність критерію обумовлюється єдністю мети суспільного способу виробництва, зміст якого і розкривається критерієм.

Критерій - засіб для судження, ознака, на підставі якого виробляється оцінка, визначення або класифікація чого-небудь, мірило оцінки і який визначає принцип підходу до виміру ефективності. А основний показник - це сам вимірник рівня, ступеня цієї ефективності [55]. Критерій як економічна категорія становить засіб оцінки і порівняння різних варіантів досягнення мети. Для виконання цієї функції критерій має бути інтегральною ознакою, яка відображає всі найбільш суттєві результати впливу прийнятого рішення на діяльність підприємства [43].

Питання про вибір критерію економічної ефективності управління фінансовими ресурсами підприємств споживчої кооперації, на нашу думку, є глобальним. Обґрунтування такого критерію є основою для розробки узагальнюючого показника оцінки ефективності, а також системи показників, що відбивають вплив всіх елементів господарської діяльності на ефективність використання фінансових ресурсів у цілому.

Кириченко О. А. вважає, що критерієм ефективності фінансових ресурсів підприємства є максимальне зростання доходу від залучених у виробництво наявних ресурсів визначеного призначення, за умови найбільш повного їх використання й оптимального співвідношення [30]. При цьому під доходом підприємства автор розуміє суму повних амортизаційних відрахувань, заробітної плати і балансового прибутку. Дегтярьова О.М. таким критерієм, що найбільш повно відображає вплив ефективності сформованої структури джерел фінансування на підвищення прибутковості вкладених власниками коштів, вважає максимізацію фінансової рентабельності підприємства при збереженні його фінансової стійкості [23].

Зазначимо, що ступінь управління фінансовими ресурсами підприємств споживчої кооперації формується під впливом цілої низки факторів. До числа зовнішніх факторів можна віднести: політичні - ступінь монополізації виробництва, розвиток зовнішньоекономічних зв'язків; економічні - рівень розвитку виробництва, наявність платоспроможного попиту; соціально-правові - форми власності, система оподаткування, соціальні гарантії; територіальні - джерела сировини, ринки збуту, розвиток інфраструктури; демографічні - чисельність населення, міграційні процеси; екологічні - стан навколишньої природного середовища [29, 36].

Якщо розглядати внутрішні фактори, то вони, у свою чергу, поділяються на організаційно – технічні і фінансово – економічні. До числа організаційно – технічних можна віднести технічну озброєність виробництва, ступінь використання передових технологій, рівень організації виробництва, механізм управління, продуктивність праці, маркетингову діяльність і інші.

Фінансово – економічні містять обсяг продукції, що випускається, її конкурентоздатність, обсяг фінансових ресурсів, їхню структуру, доход і інші.

Одні з них прямо впливають на ефективність і відіграють вирішальну роль (первинні фактори), інші – опосередковано (вторинні фактори). Так, до числа первинних факторів, що впливають на ефективність використання фінансових ресурсів підприємств споживчої кооперації, відносяться: обсяг фінансових ресурсів, що визначає обсяг випуску продукції; обсяг складових фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення виробничого процесу; питома вага кожної із складової як фінансових ресурсів, так і джерел фінансування в загальному обсязі фінансових ресурсів підприємства [78].

Ковальов В.В. узагальнюючим показником оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства вважає ресурсовіддачу [34]. Даний показник характеризує ступінь віддачі фінансових ресурсів, причому відповіді на питання, як підвищити ефективність, ми не одержуємо. З урахуванням часткових показників узагальнюючий показник має трансформуватися у форму, що відбивала б структурний зміст і спрямованість факторів впливу на ефективність використання фінансових ресурсів підприємства.

Ефективність управління фінансовими ресурсами припускає не тільки віддачу від кожного виду ресурсу, але й оптимальність їх структури. На практиці важливо не тільки визначити загальні економічні результати, але і проаналізувати фактори, що їх обумовили. Іншими словами, мова йде про встановлення причин підвищення або зниження рівня ефективності використання фінансових ресурсів. Причин цих може бути багато, але, насамперед, це динаміка зміни часткових показників, що у їхньому взаємозв'язку і взаємозумовленості формують узагальнюючий показник.

З іншого боку, джерелами фінансових ресурсів підприємства є власні, позикові і залучені. При цьому під позиковими і залученими засобами автор

розуміє суму довгострокових, короткострокових кредитів і кредиторської заборгованості і називає їх спрощено позиковими засобами.

Застосування подібного підходу при складанні моделей узагальнюючих показників ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства дає можливість аналізувати не тільки складові доходу підприємства, але й фактори, що впливають на їх формування.

Г.О.Крамаренко, О.Є.Чорна [41] виділяють наступні основні напрямки оцінки ефективності формування і використання фінансових ресурсів підприємства:

- оцінка можливості утворення фінансових ресурсів і їх застосування для придбання активів у відповідності зі стратегією і тактикою економічного розвитку підприємства;
- оцінка формування структури джерел коштів для утворення фінансових ресурсів;
- оцінка економічної ефективності функціонування фінансових ресурсів[46].

Для оцінки можливості утворення фінансових ресурсів та їхнього використання в процесі придбання активів автори пропонують визначати дві групи показників.

1.Показники, які характеризують можливості утворення фінансових ресурсів, а саме: абсолютна зміна величини і темп зміни сукупних фінансових ресурсів; абсолютна зміна величини і темп зміни власних фінансових ресурсів; абсолютна зміна і темп зміни базової частини власного капіталу (статутного і додаткового капіталу); абсолютна зміна величини і темп зміни резервного капіталу; абсолютна зміна і темп зміни величини нерозподіленого прибутку; коефіцієнт забезпечення підприємства власними фінансовими ресурсами; коефіцієнт позикового фінансування підприємства.

Зазначені показники мають істотне значення для оцінки можливості формування фінансових ресурсів. Однак, на нашу думку, можна виділити два найголовніших з них: темп зміни величини сукупних фінансових ресурсів і коефіцієнт забезпечення підприємства власними фінансовими ресурсами.

2. Показники, які характеризують зміну величини фінансування активів підприємства, а саме: абсолютна зміна величини необоротних активів; темп зміни самофінансування необоротних активів; абсолютна зміна величини оборотних активів; темп зміни самофінансування оборотних активів.

Запропоновані показники характеризують використання фінансових ресурсів в процесі формування як необоротних, так і оборотних активів. Приріст цих показників означає, що суб'єкт господарювання здійснює розширене відтворення. З розглянутих показників найважливішими, на наш погляд, можна вважати темп зміни самофінансування необоротних і оборотних активів підприємства.

Для оцінки формування структури фінансових ресурсів підприємства автори [47, 49, 56, 59] пропонують використовувати такі показники: питома вага власних фінансових ресурсів в сукупних фінансових ресурсах підприємства; питома вага статутного (акціонерного, пайового, неподільного, індивідуального) капіталу підприємства в сукупних фінансових ресурсах; питома вага позикових коштів у сукупних фінансових ресурсах; питома вага довгострокових позикових коштів у сукупних фінансових ресурсах; питома вага довгострокових позикових коштів у загальній сумі позикових коштів підприємства; питома вага довгострокових банківських кредитів у сукупних фінансових ресурсах; питома вага довгострокових банківських кредитів у загальній сумі позикових коштів підприємства.

Запропоновані показники характеризують структуру фінансових ресурсів підприємства. З розглянутих показників, на нашу думку, найбільше значення мають питома вага власних фінансових ресурсів в сукупних фінансових ресурсах підприємства і питома вага довгострокових сукупних фінансових ресурсах.

Для оцінки економічної ефективності функціонування фінансових ресурсів пропонується використовувати показники трьох груп:

1) показники, які характеризують вартість формування фінансових ресурсів, а саме: коефіцієнт зміни вартості сукупних фінансових ресурсів; коефіцієнт зміни вартості власних фінансових ресурсів; коефіцієнт зміни вартості позикових коштів. Запропоновані показники найповніше характеризують економічну ефективність формування фінансових ресурсів;

2) показники, які характеризують рентабельність фінансових ресурсів, а саме: рівень рентабельності сукупних фінансових ресурсів; рівень рентабельності власного капіталу; рівень рентабельності позикових коштів;

3) показники, які характеризують оборотність фінансових ресурсів, а саме: кількість оборотів сукупних фінансових ресурсів; кількість оборотів власного капіталу; кількість оборотів позикових коштів [69].

На наш погляд, оцінку ефективності використання фінансових ресурсів підприємства можна здійснювати за такими показниками:

1) показники ефективності використання власних фінансових ресурсів, а саме: рентабельність власних фінансових ресурсів; коефіцієнт оборотності власних фінансових ресурсів; термін окупності власних фінансових ресурсів;

2) показники ефективності використання позикових фінансових ресурсів, а саме: рентабельність позикових фінансових ресурсів; коефіцієнт оборотності позикових фінансових ресурсів; коефіцієнт оборотності поточних зобов'язань; коефіцієнт оборотності поточної заборгованості за товари.

Савицька Г. В. під ефективністю управління фінансовими ресурсами розуміє величину прибутку, яка припадає на одиницю вкладених фінансових ресурсів [68]. Ефективність фінансових ресурсів підприємства - комплексне поняття, що містить використання оборотних засобів, основних засобів, нематеріальних активів. Тому, аналіз ефективності фінансових ресурсів автор проводить за окремими їх складовими, а потім здійснює зведений аналіз.

Так, показниками ефективності використання оборотних активів є оборотність оборотних засобів, коефіцієнт оборотності, коефіцієнт завантаження засобів в обороті. Показниками ефективності використання

основних засобів і нематеріальних активів є фондovіддача і фондомісткість. Узагальнюючим показником ефективності використання фінансових ресурсів в цілому автор вважає рівень рентабельності фінансових ресурсів.

Ми погоджуємось із розглянутими вище існуючими підходами до формування критеріїв і показників оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства. Отже, від ефективної організації та правильного управління фінансовими ресурсами підприємств споживчої кооперації залежить як його фінансово – економічний стан, так і стан на ринку в умовах сучасної конкуренції.

При управлінні фінансовими ресурсами підприємств споживчої кооперації необхідним є застосування системного підходу, що підпорядкований загальній меті розвитку системи споживчої кооперації та визначає доцільність управлінського рішення залежно від ситуації, яка виникає під впливом внутрішнього та зовнішнього середовища на її діяльність.

Висновки за розділом 1

Дослідження теоретико-методичних основ моніторингу ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства дає змогу для формування наступних висновків.

1. Дослідження трактування сутності моніторингу зарубіжними та вітчизняними авторами дало змогу дійти висновку, що моніторинг – це система постійного спостереження за процесами і тенденціями, які мають місце в зовнішньому та внутрішньому середовищі діяльності підприємства з метою своєчасної оцінки ситуацій та прийняття ефективних фінансових рішень. Обґрунтовано, що фінансовий моніторинг являє собою систему безперервного спостереження, аналізу і прогнозування показників

фінансового стану підприємства, з метою забезпечення тактичних і стратегічних управлінських рішень, а також оцінювання їх ефективності. Крім того, організація фінансового моніторингу пов'язана з визначенням і вибором оптимального поєднання різноманітних форм, видів моніторингу, з урахуванням особливостей конкретної ситуації.

2. Доведено, що виробнича і фінансова діяльність господарюючих суб'єктів починається з формування фінансових ресурсів. Вони мають створити передумови для стабільного процесу фінансово-господарської діяльності та постійного зростання обсягів реалізації, що визначає конкурентоспроможність господарюючого суб'єкта на ринку. В різні моменти часу, під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів розмір кожного джерела фінансових ресурсів і його частки в загальному обсязі фінансових ресурсів різна. Ці перетворення приводять до зміни структури фінансових ресурсів. Підприємство самостійно формує оптимальну структуру фінансових ресурсів, враховуючи зовнішні та внутрішні фактори впливу на його діяльність.

3. Доведено, що важливим завданням при управлінні фінансовими ресурсами є вибір показників ефективності використання фінансових ресурсів підприємств та вдосконалення системи критеріїв оцінки ефективності їхнього управління. Удосконалення управління фінансовими ресурсами підприємств споживчої кооперації варто розглядати як фактор підвищення фінансово - господарської діяльності. Система управління фінансовими ресурсами являє собою сукупність форм і методів на основі яких здійснюється управління грошовим оборотом та фінансовими ресурсами.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЮЧОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ТАРАСІВСЬКОГО РАДГОСП РОБКООПУ

2.1. Аналітична характеристика загальних тенденцій фінансово-господарської діяльності Тарасівського радгосп робкоопу

Перехід економіки України до ринкової системи господарювання, а також дія несприятливих зовнішніх чинників негативно вплинули на всі без винятку галузі народного господарства, у тому числі і споживчу кооперацію, яка є важливим складником народногосподарського комплексу країни.

У вітчизняній економіці споживча кооперація України продовжує відігравати важливу роль в забезпеченні населення продуктами харчування та іншими соціально орієнтованими товарами, а також є рушійною силою розвитку інфраструктури на селі, торговельного обслуговування і забезпечення зайнятості населення.

В процесі свого тривалого розвитку споживча кооперація, незважаючи на усталеність засад організації, постійно еволюціонує принципи своєї діяльності та основні цінності. Незважаючи на це, кооперативний рух протягом усієї історії розвитку завжди відігравав важливу економічну і соціальну роль в економічних механізмах різних формацій.

Вихідною передумовою вагомої ролі споживчої кооперації у суспільстві є постійна внутрішня потреба окремих соціальних індивідів через об'єктивні відмінності в структурі їх здібностей та інтересів до самостійного налагодження співпраці щодо найповнішого задоволення власних потреб шляхом кооперування власних можливостей у різних сферах діяльності, зокрема у використанні каналів та механізмів обміну продуктами діяльності. Ця співпраця базується на теорії колективного вибору, який опосередковано задовольняє інтереси всіх учасників колективної діяльності.

Господарська, соціальна й економічна діяльність споживчої кооперації здійснюється в межах організаційного утворення, що має інтегрований (корпоративний) характер. Первинною ланкою споживчої кооперації є споживче товариство (сільське, селищне, міське, районне та ін.), яке представляє собою добровільне об'єднання громадян та/або юридичних осіб для спільного ведення господарської діяльності з метою поліпшення свого економічного та соціального стану. Тарасівський радгосп робкооп, добровільне об'єднання громадян, які проживають на території с. Тарасівка, створено 27 травня 2001 року відповідно до рішення Зборів уповноважених на основі об'єднання її членами (пайовиками) майнових пайових внесків.

Тарасівський радгосп робкооп є юридичною особою, організацією, що створюється у формі споживчого кооперативу, має самостійний баланс, розрахунковий рахунок.

Тарасівський радгосп робкооп працює у галузі торгівлі. Основними цілями Тарасівського радгосп робкоопу є найбільш повне задоволення матеріальних та інших потреб членів підприємства та обслуговуваного населення та захист їхніх економічних інтересів.

Тарасівський радгосп робкооп веде свою діяльність відповідно до законодавства України: Закону України "Про кооперацію", "Про споживчу кооперацію", інших законодавчих актів України і нормативних документів споживспілок та Центральної спілки споживчих товариств України (Укоопспілки).

Основні види діяльності Тарасівського радгосп робкоопу за КВЕД:

47.19 Роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах з перевагою продовольчого асортименту. Основними завданнями Тарасівського радгосп робкоопу є:

- забезпечення членів суспільства і населення товарами народного споживання;
- закупівля у громадян і юридичних осіб сільськогосподарської продукції, сировини;

- надання платних послуг населенню;
- організація ринків та удосконалення їх діяльності;
- зміцнення і розвиток матеріально-технічної бази всіх галузей діяльності;
- у встановленому законом порядку володіння і користування землею та іншими природними ресурсами;
- організація роботи по залученню населення в члени Товариства, пропагування кооперативного руху.

Для виконання поставлених завдань споживче товариство у своєму розпорядженні має певний матеріально-технічний потенціал. Є основні засоби, обладнання, інвентар, трудові ресурси. Проте торгові майданчики і виробничі потужності використовуються не повністю. Деяке устаткування і механізми зношені не тільки фізично, а й морально. Для забезпечення об'ємних показників, збільшення питомої ваги обороту споживкооперації у селищі, створення міцних, стійких позицій на товарному ринку з реалізації виробленої продукції потрібне постійне оновлення виробництва, його технічне переозброєння, впровадження передових технологій в організації торговельного процесу.

Сьогодні в системі споживчої кооперації впроваджуються ринкові механізми господарювання, широко використовуються методи конкурентної боротьби, зростає підприємницька активність. До складу Тарасівського радгосп робкоопу входить 2 продовольчих магазини. Торгівля є однією з ключових галузей діяльності підприємств і організацій споживчої кооперації. Загальний товарооборот підприємства відображено на рис. 2.1.

Як бачимо, обсяги реалізації продукції Тарасівського радгосп робкоопу у 2017 р. склали 1058 тис. грн. У 2018 р. спостерігається зниження продажів на 26,2 тис. грн. ($1031,8 - 1058 = -26,2$) або на 2,48% ($-26,2 / 1058 * 100 = -2,48$) порівняно з 2017 р. У 2019 р. спостерігається незначне зниження обсягів реалізації на 16,6 тис. грн. ($1015,2 - 1031,8 = -16,6$) або на 1,61%

$(-16,6 / 1031,8 * 100 = 1,61)$ порівняно з 2018 р. У структурі продажів Тарасівського радгосп робкоопу переважають товари продовольчої групи.

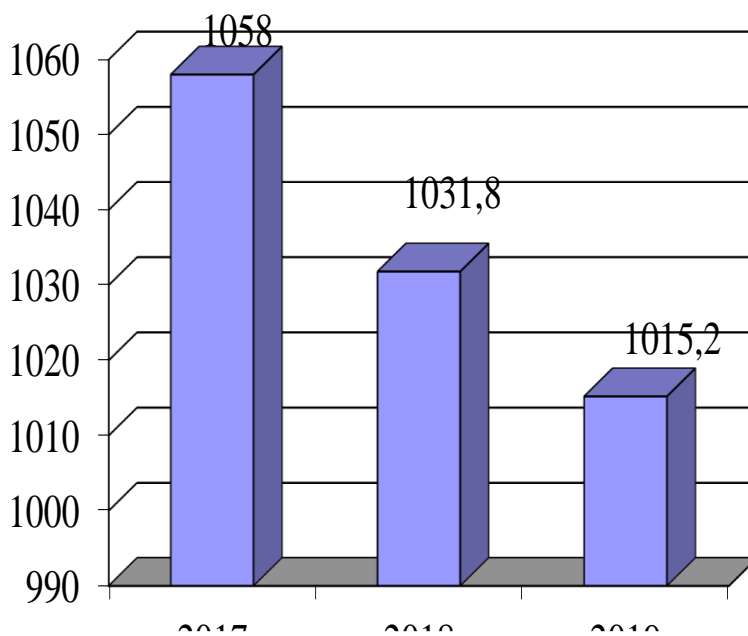

Рисунок 2.1 - Динаміка товарообороту Тарасівського радгосп робкоопу за 2017-2019 рр., тис. грн.

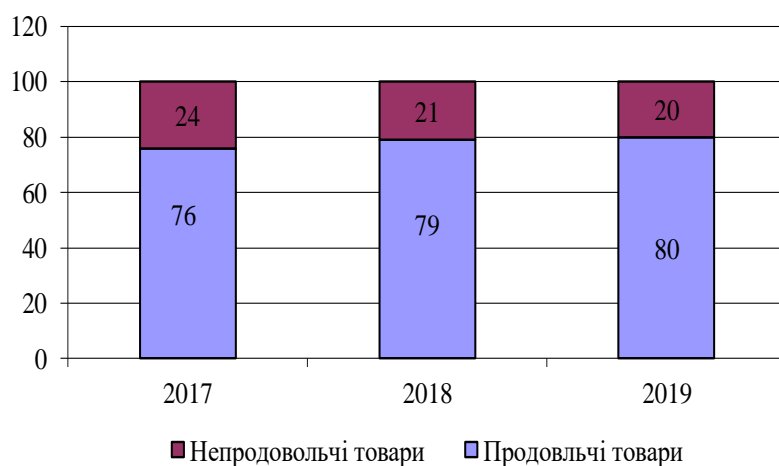

Рисунок 2.2 - Структура продажів Тарасівського радгосп робкоопу за 2017 - 2019 рр., %

Основні постачальники товариства наведені на рис. 2.3.

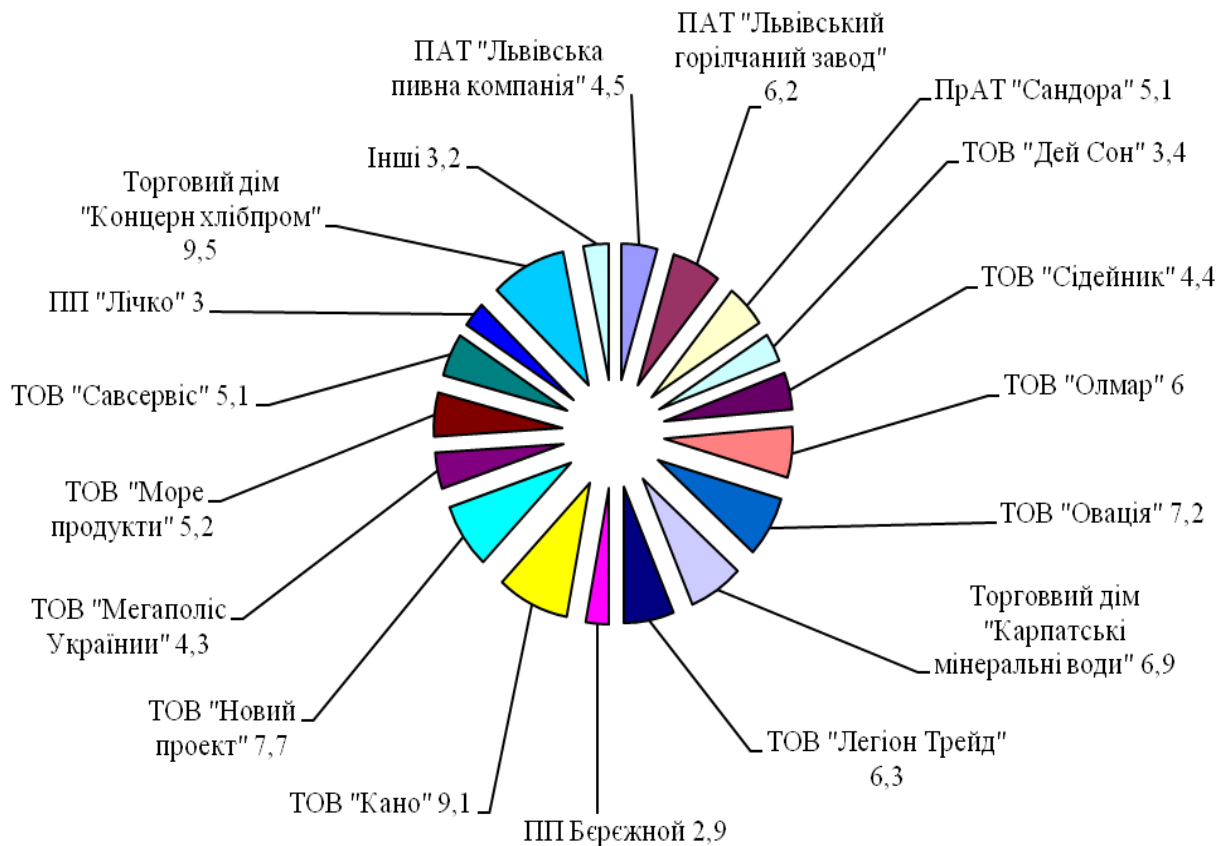

Рисунок 2.3 - Структура постачальників Тарасівського радгосп робкоопу у 2019 р., %

Основна робота з аналізу та оцінки фінансово-господарської діяльності у Тарасівському радгосп робкоопі виконується працівниками планово-економічного відділу. Бухгалтерія здійснює контроль і аналіз надходження і витрат грошових ресурсів. Використовуючи інформацію, що наведена у річній фінансовій звітності підприємства проведемо ретроспективний аналіз основних показників діяльності підприємства за 2017-2019 роки. Групування показників фінансово-господарської діяльності Тарасівського радгосп робкоопу наведено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 - Основні фінансово-економічні показники діяльності
Тарасівського радгосп робкоопу за 2017 – 2019 рр.

Показники	2017 р	2018 р	2019 р	Відхилення (+/-)		Відхилення (%)	
				2018/ 2017	2019/ 2018	2018/2 017	2019/ 2018
1. Капітал (станом на кінець періоду), тис. грн.							
1.1. Власний капітал:	423,0	423,3	423,9	0,3	0,6	0,07	0,14
- у тому числі: власний оборотний капітал	417,3	418,0	418,0	0,7	0,0	0,17	0
Нерозподілений прибуток або непокриті збитки	5,7	5,3	5,9	-0,4	0,6	-7,02	11,32
1.2. Позиковий капітал	39,5	28,8	22,4	-10,7	-6,4	-27,09	-22,22
- у тому числі: поточні зобов'язання за розрахунками	38,0	27,3	22,4	-10,7	-4,9	-28,16	-17,95
- у т.ч.: довгостроковий позиковий капітал	1,5	1,5	0	0,0	-1,5	0	-100
2. Ресурси							
2.1. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	56,3	57,3	59,0	1,0	1,7	1,78	2,97
2.2. Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	79,2	88,0	82,9	8,7	-5,1	11,11	-5,8
- у тому числі: запасів	2,6	2,8	2,7	0,2	-0,1	7,69	-3,57
3. Економічні показники							
3.1. Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	1058,0	1031,8	1015,2	-26,2	-16,6	-2,48	-1,61
3.2. Операційні витрати: - сума, тис. грн.	155,5	213,7	222,3	58,2	8,6	37,43	4,02
- витрати на 1 грн. виручки від реалізації, коп.	0,147	0,207	0,219	0,1	0,0	40,82	5,8
3.3. Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	5,70	5,30	5,50	-0,4	0,2	-7,02	3,77
3.4. Рентабельність діяльності, %	0,539	0,514	0,542	-0,025	0,028	-4,64	5,45
4. Фінансові показники							
Коефіцієнти							
- автономності	0,915	0,936	0,950	0,02	0,01	2,3	1,5
- маневрування	0,007	0,005	0,008	0,00	0,00	-28,57	60
- фінансової залежності	1,09	1,07	1,05	-0,03	-0,02	-1,83	-1,87
- абсолютної ліквідності	0,079	0,077	0,147	0,00	0,07	-2,53	90,91
- термінової ліквідності	0,33	0,76	0,85	0,42	0,09	130,3	11,84
- загальної ліквідності	2,31	3,22	3,47	0,91	0,25	39,39	7,76

Отже, за даними таблиці можна зробити наступні висновки.
Підприємство є прибутковим протягом періоду, що аналізується, що

відображається також на основних фінансових показниках господарської діяльності, які підтверджують розрахунки. Проте рівень прибутку не є високим, що є характерним для підприємств споживчої кооперації.

Вартість капіталу товариства зменшується, в основному за рахунок погашення заборгованості за зобов'язаннями підприємства. Характеризуючи ресурси підприємства, спостерігається зростання середньорічної вартості основних засобів підприємства.

Спостерігається зниження вартості позикових ресурсів, які з 39,5 тис.грн. у 2017 році до 22,4 у 2019 році. Слід відмітити позитивну тенденцію щодо погашення довгострокової заборгованості у 2019 році, яка становила 1,5 тис. грн.

Протягом періоду, що аналізується, відбувається зниження об'ємів реалізації товарів, що вплинуло на рівень виручки від реалізації та на кінцевий фінансовий результат товариства у 2018 р. Проте у 2019 р. підприємство отримало ріст чистого прибутку на 0,2 тис. грн. або на 3,7% в основному за рахунок скорочення операційних витрат.

На кінець 2018 року загальні активи Тарасівського радгосп робкоопу порівняно з даними на кінець 2017 року знизилися на 10,4 тис. грн. або на 2,24 % і відповідно складають 452,1 тис. грн. проти 462,5 тис. грн. у 2017 р. У 2019 р. зниження склало ще 5,8 тис. грн. або 1,28%. Відповідно у 2019 р. активи підприємства склали 446,3 тис. грн. У 2018 р. загальний розмір власного капіталу Тарасівського радгосп робкоопу складає 423,3 тис. грн., з яких статутний капітал складає 96,8 тис. грн., пайовий капітал – 317,2 тис. грн., інший додатковий капітал – 4 тис. грн. та нерозподілений прибуток – 5,3 тис. грн. Збільшення обсягу власного капіталу у порівнянні з 2017 р. склав 0,3 тис. грн.

Протягом досліджуваного періоду зміни відбулися у пайовому капіталі (+0,7 тис. грн.) та у нерозподіленому прибутку (-0,4 тис. грн.). У 2019 р. спостерігаються такі ж самі тенденції. Зростання власного капіталу у 2019 р.

склав 0,6 тис. грн. та склав 423,9 тис. грн. (за рахунок росту нерозподіленого прибутку на 0,6 тис. грн.).

Проведений моніторинг основних показників фінансово-господарської діяльності вказує на те, що підприємство є незалежним від зовнішніх джерел фінансування та має достатню кількість власних фінансових ресурсів для здійснення поточної фінансово - господарської діяльності. В умовах ринку фінансова самостійність підприємств, з одного боку, вимагає розробки нових підходів до фінансового забезпечення діяльності, а з другого, виникає велика кількість зовнішніх і внутрішніх користувачів фінансової інформації й звітності, мета й потреби яких різні.

Якість управління фінансово-господарською діяльністю підприємства в контексті фінансового моніторингу знаходить відображення насамперед у показниках його фінансового стану. Саме тому аналіз та оцінка фінансового стану надає підстави для формування висновків щодо ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства. Враховуючи наведене вище вважаємо за потрібне у подальшому дослідженні здійснити аналіз та оцінку фінансового стану Тарасівського радгосп робкоопу.

2.2 Діагностика фінансового стану в системі моніторингу управління фінансовими ресурсами Тарасівського радгоспу робкоопу

У наш час важливою проблемою функціонування системи споживчої кооперації України є її фінансова стабілізація з майбутнім забезпеченням оптимізованих темпів зростання. При цьому, застосування кооперативних принципів та етичних норм забезпечує сталий розвиток ідеальної кооперативної форми господарювання.

Розвиток споживчої кооперації за останні роки відбувається в контексті позитивних змін спрямованих на:

- створення основ нової системи кооперативного управління;
- модернізацію структури апарату управління;
- підтримку подальшого стабільного розвитку споживчої кооперації;
- реформування організаційної структури споживчої кооперації в напрямку адаптації споживчих товариств до більш конкурентоспроможних форм; підвищення частки фахівців із менеджменту, маркетингу, податкового планування, управління нерухомістю, робітників юридичної служби [62].

Діагностика ефективності фінансового управління підприємства потребує здійснення постійного моніторингу, який дозволяє вчасно виявляти дисбаланс у функціонуванні підприємства. Моніторинг управління діяльністю підприємства повинен забезпечувати відповідні управлінські структури необхідною інформацією для прийняття рішень щодо запобігання можливих дисбалансів. Для аналізу та діагностики фінансового стану підприємства використовується багато економічних показників та їх систем, але вони не можуть повністю проілюструвати поточну роботу підприємства.

В.В.Ковальов характеризує «фінансовий стан» як «найважливішу характеристику економічної діяльності підприємства у зовнішньому середовищі, яке визначає конкурентоздатність підприємства, його потенціал в діловому співробітництві, а також оцінює, в якій мірі гарантовані економічні інтереси самого підприємства та його партнерів щодо фінансових та інших відносинах» [34]. А.М.Поддєрьогін вважає, що «фінансовий стан підприємства - це комплексне поняття, яке є результатом взаємодій всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів» [80].

М. В. Грідчина та Г. Г. Кірейцев [18, 31] відмічають, що «фінансове становище (стан) підприємства» характеризується розміщенням та використанням засобів (активів) та джерел їх формування (власного капіталу та зобов'язань, тобто пасивів). І.В. Зятковський, вважає, що під фінансовим станом підприємства слід розуміти міру його забезпеченості необхідними фінансовими ресурсами для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями [26]. Тобто, фінансовий стан підприємства слід розуміти як забезпеченість господарського суб'єкта власними та позиченими засобами, можливість та ефективність їх використання в даних економічних умовах.

На наш погляд, фінансовий стан підприємства - це якісна характеристика, яка визначається системою показників, обраних конкретним замовником (користувачем) аналізу, що дозволяє висвітлити результати фінансово-господарської діяльності підприємства. При цьому необхідно зазначити, що система параметрів та перелік показників не можуть бути раз і на завжди встановлені.

Діагностика фінансового стану суб'єкта господарювання являє собою глибоке науково обґрунтоване дослідження фінансових відносин і руху фінансових ресурсів в єдиному фінансово-господарському процесі. Сутність діагностики фінансового стану визначає предмет, вірне визначення якого сприяє всебічному та вичерпному розкриттю основних напрямів дослідження.

Предметом фінансової діагностики є результати виробничо-господарської та фінансової діяльності господарюючих суб'єктів споживчої кооперації в умовах реформування економіки, які склалися під впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів та віддзеркалилися через систему економічної інформації.

Процедурний аспект діагностики фінансового стану регулюють наступні принципи: системність, комплексність, регулярність, послідовність,

об'єктивність та інші [30, 40, 41, 69, 76]. Характеристика споживчого товариства (спілки) як ринкового суб'єкта господарювання та особливості його функціонування, зумовлені відносинами власності, організаційно-правовою природою, ієрархічною побудовою, специфікою багатогалузевого господарства. Виходячи з цього, методика діагностики фінансового стану споживчого товариства (спілки) повинна базуватись на наступних принципах:

- достовірність відображення реального фінансового стану суб'єкта господарювання споживчої кооперації;
- єдність підходів (наукове обґрунтування, об'єктивність, системність, комплексність, варіантність, узгодженість окремих елементів, цільова орієнтація розрахунків) на різних ієрархічних рівнях управління споживчої кооперації до планування, оцінки та аналізу;
- визначення еталонної оцінки фінансового стану
- господарюючого суб'єкта споживчої кооперації, яка б відображала нормальні ринкові умови та особливості функціонування (територіальну та галузеву специфіку, крім того особливості господарювання, обумовлені відносинами власності);
- розробка алгоритмів діагностики фінансового стану щодо реальної економічної ситуації, яка склалася в даний час на ринку на рівні окремо взятого суб'єкта споживчої кооперації;
- підвищення зацікавленості пайовиків у покращенні фінансового стану суб'єкта господарювання (персоніфікація результатів).

Для успішного проведення і реалізації результатів діагностичного аналізу важливе значення має дотримання принципу усвідомлення чітко окреслених пріоритетів, конкретних цілей та завдань, часове та ресурсне планування проведення процесу діагностики, проектний підхід, формування команди для здійснення діагностики, моніторинг реалізації процесу діагностичного аналізу та ефективна реалізація отриманих результатів.

Одним з ключових завдань діагностики фінансового стану господарюючих суб'єктів споживчої кооперації є оцінка фінансової стійкості. Фінансова стійкість споживчого товариства (спілки) – це комплексна категорія, яка представляє собою такий стан і структуру фінансових ресурсів, які забезпечують процес розширеного відтворення на основі росту прибутку та капіталу, виключаючи посилення залежності від зовнішніх джерел фінансування, та збереження здатності виконувати свої зобов'язання, враховуючи припустимий рівень ризику. Вона є характеристикою такого стану фінансових ресурсів, при якому виконання вимог ринку поєднане з вимогами повноцінного (з максимальною ефективністю та мінімальним ризиком) розвитку самого споживчого товариства (спілки), спроможності його витримувати вплив факторів внутрішнього та зовнішнього середовища.

Вважаємо за потрібне оцінку фінансового стану досліджуваного підприємства почати з визначення типу фінансової стійкості :

Тип 1. Якщо $E1, E2, E3 > 0$ – то підприємство має абсолютну фінансову стійкість;

Тип 2. Якщо $E1 < 0, E2 > 0, E3 > 0$ – то підприємство має нормальну фінансову стійкість;

Тип 3. Якщо $E1 < 0, E2 < 0, E3 > 0$ – то підприємство має нестійке фінансове положення;

Тип 4. Якщо $E1 < 0, E2 < 0, E3 < 0$ – то підприємство має кризовий фінансовий стан [59].

Враховуючи значення показників фінансової стійкості, поданих у таблиці 2.2, фінансовий стан підприємства оцінюється як кризовий(4 тип) у протязі 2017 - 2019рр. Необхідно відмітити, що підприємство не має запасу стійкості фінансового стану. У 2017 р. даний показник становив -10,81днів, у 2018 р. – -2,89 дні, а у 2019 р. – -1,47 дні. Проте намічається тенденція до покращення даного показника.

Таблиця 2.2 - Узагальнюючі показники фінансової стійкості
Тарасівського радгосп робкоопу за 2017 – 2019 рр., тис. грн.

Показники	Алгоритм розрахунку	2017 р.	2018р.	2019 р.	Зміна, тис.грн.	
					2017/2018	2019/2018
1	2	3	4	5	6	7
1. Наявність власного оборотного капіталу для формування запасів	$H1=380-080$	48,4	59,2	55,3	10,8	-3,9
2. Наявність власного оборотного капіталу, довгостро-кових кредитів та позик для формування запасів	$H2=H1+480+430+630$	49,9	60,7	55,3	10,8	-5,4
3. Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів	$H3=H2+500+510$	49,9	60,7	55,3	10,8	-5,4
4. Запаси	$H4=100+11+120+130+140$	75,2	67,3	58,6	-7,9	-8,7
5. Надлишок (+), нестача (-) власного оборотного капіталу для формування запасів	$E1=H1-H4$	75,2	-8,1	-3,3	-83,3	4,8
6. Надлишок (+), нестача (-) власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів та позик для формування запасів	$E2=H2-H4$	-25,3	-6,6	-3,3	18,7	3,3
7. Надлишок (+), нестача (-) власних оборотних, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів	$E3=H3-H4$	-25,3	-6,6	-3,3	18,7	3,3
8. Запас стійкості фінансового стану, днів	$3C=(E3*360)/ЧД$	-10,81	-2,89	-1,47	7,92	1,42
9. Надлишок (+), нестача (-) джерел фінансування на 1 грн. запасів, грн.	$D1=E3/H4$	-0,34	-0,10	-0,06	0,24	0,04
10. Номер типу фінансової ситуації відповідно до класифікації	-	4	4	4	x	x

Як видно із розрахунків, підприємство має нестачу 0,34 грн. джерел фінансування на 1 грн. запасів у 2017 р., у 2018 р. – 0,10грн., а у 2019 р. нестача становила 0,06 грн. Поряд з абсолютними показниками фінансову стійкість підприємства можна оцінити шляхом розрахунку фінансових

коефіцієнтів (табл. 2.3). Дані розрахунків свідчать про те, що фінансовий стан підприємства за період, що аналізується, є стійким. Майже всі розраховані коефіцієнти відповідають нормативному значенню та мають деяку тенденцію до росту на кінець 2019 р. У 2017-2019 рр. коефіцієнт реальної вартості основних засобів у валюті балансу є меншим за норматив та становить 0,285, 0,274 та 0,268 по роках відповідно.

Таблиця 2.3 - Показники фінансової стійкості Тарасівського радгосп робкоопу за 2017 – 2019 рр.

Показник	2017 р.	2018р	2019 р.	Зміна	
				2018/2017	2019/2018
1	2	3	4	5	6
1. Коефіцієнт економічної не залежності (автономії, концентрації власного капіталу) ($\geq 0,5$)	0,915	0,936	0,950	0,022	0,014
2. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу ($\leq 0,5$)	0,085	0,064	0,050	-0,035	-0,014
3. Коефіцієнт фінансової залежності (< 2)	1,093	1,068	1,053	-0,041	-0,015
4. Коефіцієнт фінансування (> 1)	10,71	14,698	18,924	8,215	4,226
5. Коефіцієнт заборгованості ($< 1,0$)	0,093	0,068	0,053	-0,041	-0,015
6. Коефіцієнт забезпеченості запасів ($> 0,8$)	0,664	0,902	0,944	0,280	0,042
7. Коефіцієнт забезпеченості товарів ($> 0,5$)	0,68	0,96	0,97	0,29	0,01
8. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів ($> 0,5$)	0,568	0,690	0,712	0,144	0,022
9. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у валюті балансу (0,3-0,5)	0,125	0,125	0,137	0,012	0,012
10. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів і запасів у валюті балансу (0,8)	0,285	0,274	0,268	-0,016	-0,006
11. Коефіцієнт маневреності ($\geq 0,5$)	0,118	0,143	0,130	0,012	-0,013
12. Коефіцієнт довготермінового залучення коштів	0,004	0,004	0,000	-0,004	-0,004
13. Коефіцієнт інвестування	7,31	7,47	6,93	-0,38	-0,539
14. Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	1,507	1,109	1,060	-0,447	-0,049
15. Коефіцієнт покриття запасів	10,63	11,72	13,52	2,90	1,80
16. Коефіцієнт фінансової стійкості (0,85-0,9)	0,918	0,940	0,950	0,032	0,010
17. Коефіцієнт короткострокової заборгованості	0,962	0,948	1,000	x	0,052

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу є меншим критичного розміру ($\leq 0,5$), та має тенденцію до зниження. Це вказує на те, що

підприємство не користується позиковим капіталом та не є від нього залежним. Коефіцієнт маневреності є нижчим за мінімальне значення і показує, що підприємство має власний капітал для вкладення у найбільш мобільні активи, проте його розмір є нижчим за рекомендоване значення: у 2017 р. – 0,118, у 2018 р. – 0,143, у 2019 р. – 130.

Ліквідність поточних активів є головним фактором, який визначає ступінь ризику вкладень в оборотні активи, і кожної їх групи, визначається як відношення відповідної частки оборотних активів до поточних зобов'язань [35]. Ліквідність у загальному розумінні, означає здатність цінностей легко перетворюватись у гроші, тобто в абсолютно ліквідні засоби. Її можна розглядати:

- 1) як час, необхідний для продажу активу;
- 2) як суму, одержану від продажу активу.

Ці аспекти тісно пов'язані між собою: часто можна продати актив дуже швидко, за короткий час, але із значною знижкою в ціні.

Тому ліквідність – це здатність підприємства перетворювати свої активи в гроші, для покриття „своїх необхідних платежів” в міру настання їх строків та швидкості здійснення цього. [56]. Даний показник також використовують також при виборі найбільш надійного партнера із множини потенційно можливих на основі їхньої звітності. Для досліджуваного підприємства досить важливим є підтримка ліквідності на належному рівні, тому вважаємо за потрібне розрахувати показники ліквідності та подати їх у таблиці 2.4. За даними таблиці 2.4. ми можемо зробити наступні висновки:

Показник абсолютної ліквідності показує готовність підприємства негайно ліквідувати короткострокову заборгованість. За коефіцієнтом абсолютної ліквідності ми бачимо, що підприємство має даний вид коштів, проте їхня кількість недостатня, хоча і є позитивна динаміка до росту.

Показник швидкої ліквідності показує, скільки найбільш ліквідних активів припадає на одиницю термінових боргів. Даний показник протягом 2018-2019 рр. є на рівні норми та на кінець 2019 р. дещо її перевищив.

Таблиця 2.4 - Показники ліквідності (платоспроможності)
Тарасівського радгосп робкоопу за 2017 – 2019 рр.

Показник	2017 р.	2018 р.	2019р.	Відхилення	
				2018/2017	2019/2018
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (0,2-0,3)	0,079	0,077	0,1473	0,068	0,070
2. Коефіцієнт термінової ліквідності (0,7-0,8)	0,334	0,758	0,853	0,518	0,094
3. Коефіцієнт загальної ліквідності (2,0-2,5)	2,313	3,223	3,469	1,156	0,245
4. Коефіцієнт ліквідності запасів	1,979	2,465	2,616	0,637	0,151
5. Коефіцієнт ліквідності коштів	0,255	0,681	0,705	0,450	0,024
6. Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	3,907	1,333	1,411	-2,496	0,078
7. Коефіцієнт мобільності активів ($\geq 0,5$)	0,190	0,195	0,174	-0,016	-0,021
8. Відношення активів (>1)	0,235	0,242	0,211	-0,024	-0,031

Коефіцієнт загальної ліквідності протягом 2017-2019 р. має оптимальне значення та демонструє тенденцію до росту.

Таким чином, слід констатувати, що Тарасівський радгосп робкооп має кошти на покриття поточної та термінової заборгованості, що є позитивним фактом, який свідчить про достатні фінансові можливості досліджуваного підприємства.

Проведений аналіз дає підстави для висновку, що у Тарасівський радгосп робкоопу є всі необхідні складові для покращення та подальшої диверсифікації діяльності в контексті нарощування обсягів реалізації, розширення асортименту продукції та послуг, що надаються населенню. Для цього необхідно враховувати особливості функціонування споживчого товариства, зважаючи на фактори, що здійснюють вплив на усі сфери і напрями діяльності.

2.3 Оцінка ефективності управління фінансовими ресурсами Тарасівського радгоспу робкоопу

Світовий кооперативний досвід, частиною якого є українська кооперація, свідчить про те, що кооперація - це не форма господарювання, а й економічно обумовлена ідеологія виживання, перш за все, в жорстких економічних умовах, у тому числі трансформаційних криз, глобалізації світового економічного простору. Основними характеристиками сучасної споживчої кооперації є наступні:

- 1) домінування ринкових відносин, широке використання підприємницьких методів господарювання, при збереженні кооперативного контролю і самоуправління;
- 2) споживча кооперація виступає організатором людей в соціально-економічній формі. Вона має в своїй основі соціальну базу і економічний базис, які органічно розвиваються і гармонійно поєднуються, первинним та провідним способом, є соціально-відповідним до цілей споживчої кооперації;
- 3) господарюючі суб'єкти мають широку економічну і організаційну самостійність;
- 4) має універсальний характер діяльності з пріоритетним розвитком галузей сфери обігу, послуг і виробництва;
- 5) в основі економічного механізму закладається поєднання ринкових компонентів і кооперативних принципів;
- 6) базується на міжнародних, загальновизнаних кооперативних цінностях, в систему яких повинна закладатись ідентичність підприємств і організацій [25, 41, 53].

Нагальною проблемою підприємств споживчої кооперації є адаптація системи управління до вимог сьогодення. Саме тому необхідно створити ефективну систему цілісного управління підприємством з використанням

моніторингу фінансових ресурсів, як однієї зі складових що забезпечує прийняття ефективних управлінських рішень.

Оцінка ділової активності – це та основа, на якій ґрунтуються раціональні рішення щодо обсягів і напрямів використання усіх видів ресурсів. Ділова активність суб'єкта господарювання – це комплексна характеристика, що охоплює різні аспекти його діяльності. У широкому розумінні ділова активність означає весь спектр зусиль, спрямованих на просування суб'єкта господарювання на ринках продукції, праці, капіталу [20, 22,].

Моніторинг ефективності управління фінансовими ресурсами Тарасівського радгоспу робкоопу доцільно розпочати з розрахунку саме коефіцієнтів ділової активності.

Оцінка ділової активності господарюючого суб'єкта споживчої кооперації, в контексті моніторингу ефективності управління фінансовими ресурсами, на наш погляд, є визначенням ступеня інтенсивності зусиль, які прикладає споживче товариство (спілка) в процесі фінансово-господарської діяльності, акцентуючи увагу на динамічності розвитку споживчого товариства (спілки), швидкості обороту його капіталу та ефективності використання наявних фінансових ресурсів та перспективних можливостей.

Коефіцієнти оборотності показують яку кількість оборотів за звітний період здійснює весь капітал підприємства або його активи, як перетворена його форма. Періоди оборотності визначають кількість днів, за які весь капітал підприємства чи його певний елемент може перетворитися в грошову форму. Розрахунок коефіцієнтів оборотності фінансових ресурсів Тарасівського радгосп робкоопу подамо у таблиці 2.5.

Відмітимо, що коефіцієнт оборотності активів на підприємстві в періоді що аналізується був вище 0. В динаміці він в 2018 році скоротився, у 2019 році порівняно з 2018 роком зріс на 0,003 оберти (+0,17%). Коефіцієнт оборотності основних засобів має негативну тенденцію до скорочення і

складає 18,199 оберти в 2017 році, в 2018 році він скоротився на 3,846 оберти, а в 2019 році – скоротився на 0,633 оберти.

Таблиця 2.5 – Динаміка коефіцієнтів оборотності фінансових ресурсів Тарасівського радгосп робкоопу за 2017 – 2019 рр.

Показник	Напрямок позитивних змін	Рік			Відхилення (+/-)		Відхилення (%)	
		2017	2018	2019	2018 від 2017	2019 від 2018	2018 від 2017	2019 від 2018
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Коефіцієнт оборотності активів	> 0, збільшення	1,833	1,798	1,801	-0,035	0,003	-1,91	0,17
Коефіцієнт оборотності основних фондів	> 0, збільшення	18,199	14,353	13,72	-3,846	-0,633	-21,13	-4,41
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	> 0, збільшення	10,639	9,351	9,762	-1,288	0,411	-12,11	4,4
Коефіцієнт оборотності запасів	> 0, збільшення	12,854	11,542	12,848	-1,312	1,306	-10,21	11,32
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	> 0, збільшення	78,748	58,326	47,16	-20,422	-11,166	-25,93	-19,14
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	> 0, збільшення	1,993	1,944	1,909	-0,049	-0,035	-2,46	-1,8
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	> 0, зменшення	24,006	25,227	34,271	1,221	9,044	5,09	35,85

Коефіцієнт оборотності оборотних активів в динаміці скоротився в 2018 році, а в 2019 році відбулося його певне поліпшення. Коефіцієнт оборотності запасів в динаміці скоротився в 2018 році на 10,21%, і зріс на 11,32% в 2019, що є позитивним моментом.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості мав тенденцію до скорочення. В 2018 р. він скоротився на 25,93%, а в 2019 р. скоротився на 19,14%. В динаміці він має тенденцію до скорочення. Порівняно з 2017 р. він скоротився в 2018 р. на 2,46%, в 2019 р він скоротився на 1,8%.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості в динаміці зростає. Порівняно з 2017 роком в 2018 році він зріс на 5,09%, в 2019 р. порівняно з 2018 р. – зріс на 35,85%.. Важливо також проаналізувати період оборотності фінансових ресурсів(таблиця 2.6).

Таблиця 2.6 - Період оборотності фінансових ресурсів Тарасівського радгосп робкоопу за 2017 – 2019 рр.

Показник	Рік			Відхилення (+/-)		Відхилення (%)	
	2017	2018	2019	2018 від 2017	2019 від 2018	2018 від 2017	2019 від 2018
1	3	4	5	6	7	8	9
1. Період оборотності активів	196,4	200,22	199,89	3,82	-0,33	1,95	-0,16
2. Період оборотності основних активів	19,78	25,08	26,24	5,3	1,16	26,79	4,63
3. Період оборотності оборотних активів	33,84	38,5	36,88	4,66	-1,62	13,77	-4,21
4. Період оборотності запасів	28,01	31,19	28,02	3,18	-3,17	11,35	-10,16
5. Період оборотності дебіторської заборгованості	4,57	6,17	7,63	1,6	1,46	35,01	23,66
6. Період оборотності власного капіталу	180,63	185,19	188,58	4,56	3,39	2,52	1,83
7. Період обороту кредиторської заборгованості	15	14,27	10,5	-0,73	-3,77	-4,87	-26,42

Аналіз періоду оборотності фінансових ресурсів в 2018 р. свідчить про те, що позитивна динаміка змін не спостерігалася. В 2018 р. по усім показникам період оборотності зростав. У 2019 р. ситуація змінилася і необхідна динаміка була дотримана по усім показникам.

Порівняємо період оборотності дебіторської та кредиторської заборгованостей. У нашому випадку в періоді що аналізується оборотність

кредиторської заборгованості була нижчою ніж дебіторська заборгованість, що свідчить про відсутність труднощів зі своєчасністю розрахунків з постачальниками, бюджетом, персоналом, страховиками тощо.

Причому він в 2017-2018 рр. був більш ніж в 2 рази вище від показника оборотності кредиторської заборгованості, тобто мав значний запас міцності. Але в 2019р. ситуація стала погіршуватися і різниця між цими показниками скоротилася.

Отже, в цілому за результатами аналізу формування фінансових результатів слід відзначити тенденцію до підвищення ефективності використання майна та капіталу. Вважаємо за потрібне провести аналіз його доходів та витрат. Дані розрахунків наведено у табл. 2.7., рис.2.4.,2.5., 2.6.

Дані таблиці свідчать про незначні коливання у обсягах реалізації, проте намічається негативна тенденція до їхнього зниження: 2,5% у 2018 р., 1,61% у 2019 р. У 2019 р. їхній обсяг склав 1015,2 тис. грн. проти 1058 тис. грн. у 2017 р.

Відповідно до зниження обсягів реалізації, відбулося зниження по податку на прибуток: у 2018 р. на 5,2 тис. грн. або на 2,46% та ще на 3,4 тис. грн. або на 1,65% у 2019 р. та становить 203 тис. грн. на кінець 2019 р.

Таким чином, обсяги чистої виручки від реалізації у 2017 р. склали 842,6 тис. грн. У 2018 р. її обсяг знизився на 20,2 тис. грн. або на 2,4% до рівня 822,4 тис. грн. А у 2019 р. – 808,8 тис. грн., що на 13,6 тис. грн. або на 1,65% менше, порівняно з 2018 р.

Валовий прибуток Тарасівського радгосп робкоопу у 2017 р. склав 224,7 тис. грн. У 2018 р. він зріс на 6,9 тис. грн. або на 3,07% та склав 231,6 тис. грн. Даний ріст відбувся в основному за рахунок більш стрімкого зниження собівартості продукції порівняно зі зниженням доходів товариства по реалізації товарів. У 2018 р. обсяг валового прибутку знизився на 22,6 тис. грн. або на 10,19% та склав 208 тис. грн., що пов'язано з ростом закупівельних цін на певні види реалізованої продукції.

Таблиця 2.7 - Динаміка складу та структури фінансових результатів
Тарасівського радгосп робкоопу за 2017 – 2019, тис. грн.

Стаття	2017	2018	2019	Відхилення 2018/2017		Відхилення 2019/2018	
				тис.грн.	%	тис.грн.	%
Доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1058	1031,8	1015,2	-26,2	-2,48	-16,6	-1,61
Податок на додану вартість	211,6	206,4	203	-5,2	-2,46	-3,4	-1,65
Акцизний збір	3,8	3,0	3,4	-0,8	-21,05	0,4	13,33
Чистий доход (виручка) від реалізації	842,6	822,4	808,8	-20,2	-2,40	-13,6	-1,65
Собівартість реалізації продукції	617,9	590,8	600,8	-27,1	-4,39	10	1,69
Валовий прибуток:							
- прибуток	224,7	231,6	208,0	6,9	3,07	-23,6	-10,19
- збиток							
Інші операційні доходи	1,9	1,1	0,0	-0,8	-42,11	-1,1	-100,00
Адміністративні витрати	102,5	108,9	98,3	6,4	6,24	-10,6	-9,73
Витрати на збут	111,2	113,4	99,5	2,2	1,98	-13,9	-12,26
Інші операційні витрати	0,8	3,4	0,0	2,6	325,00	-3,4	-100,00
Фінансові результати від операційної діяльності:							
- прибуток	12,1	7	10,2	-5,1	-42,15	3	45,71
- збиток							
Доход від участі в капіталі	1,0	1,0	0	0	0,00	-1,0	-100,0
Інші витрати	1,4	-	-	-1,4	-100,0	0	0,0
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:							
- прибуток	10,7	7	10,2	-3,7	-34,58	3,2	45,71
- збиток							
Податок на прибуток від звичайної діяльності	5	1,7	4,7	-3,3	-66,0	3,0	176,47
Фінансові результати від звичайної діяльності:							
- прибуток	5,7	5,3	5,5	-0,4	-7,02	0,2	3,77
- збиток							
Чистий:							
- прибуток	5,7	5,3	5,5	-0,4	-7,02	0,2	3,77
- збиток							

Протягом 2017 – 2018 років підприємство мало дохід у вигляді інших операційних доходів у розмірі 1,9 тис. грн. та 1,0 тис. грн. відповідно по роках. Протягом 2017 – 2018 рр. товариство має дохід від участі в капіталі, що становить загалом 2 тис. грн.

Таким чином, реалізація продукції є єдиним вагомим джерелом доходу Тарасівського радгосп робкоопу.

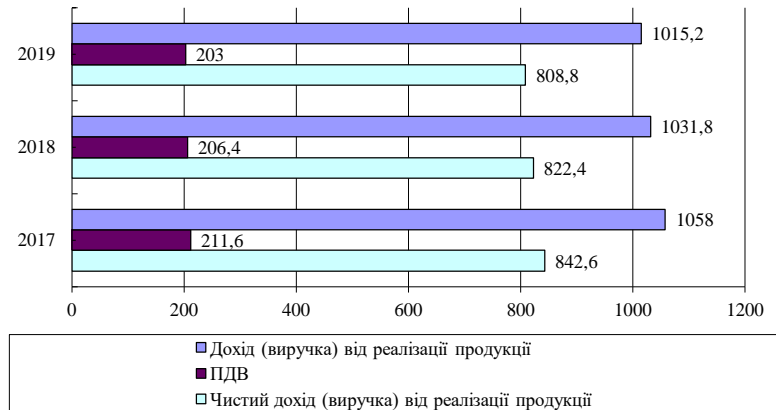

Рисунок 2.4 - Динаміка формування чистого доходу від реалізації продукції Тарасівського радгосп робкоопу за 2017 – 2019, тис. грн.

Далі проведемо аналіз витрат Тарасівського радгосп робкоопу. Собівартість реалізованої продукції, яка склала у 2017 р. 617,9 тис. грн., у 2018 р. вона склала 590,8 тис. грн., що на 27,1 тис. грн. менше або на 4,39% порівняно з 2017 р. У 2019 р. собівартість реалізованої продукції зросла на 10 тис. грн. або на 1,69% порівняно з 2018 р., не дивлячись на зниження обсягів реалізації товарів. Перш за все, це пов'язано з ростом закупівельних цін на певні види товарів.

Необхідно також відмітити збільшення адміністративних витрат, що впливають на формування чистого прибутку підприємства. Загалом у 2018 р. адміністративні витрати зросли на 6,4 тис. грн. або на 6,24% та склали

113,4 тис. грн. проти 111,2 тис. грн. у 2017 р. Проте у 2019 р. відбулося скорочення даного виду витрат на 10,6 тис. грн. або на 9,73%, таким чином вони склали 99,5 тис. грн. Дане зниження відбулося за рахунок перегляду витрат товариством та вжиття заходів по їх скороченню.

Витрати на збут мають таку ж саму тенденцію, як і адміністративні витрати. У 2017 р. вони становили 111,2 тис. грн. У 2018 р. відбувся ріст на 2,2 тис. грн. або на 1,98%, відповідно витрати на збут склали 108,9 тис. грн. А у 2019 р. спостерігається зниження на 13,9 тис. грн. або на 12,26% до рівня 98,3 тис. грн.

Протягом 2017 – 2018 р. товариство має інші операційні витрати, обсяг яких склав 0,8 тис. грн. та 3,4 тис. грн. відповідно по роках.

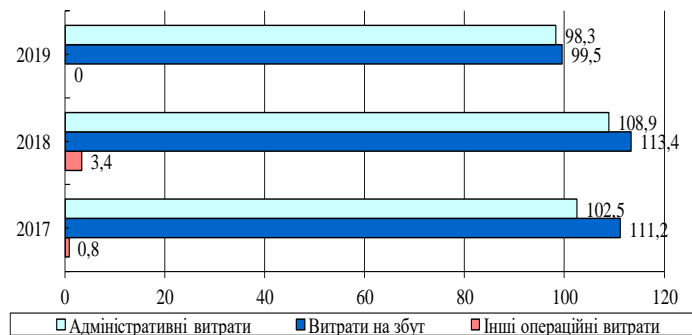

Рисунок 2.5 – Динаміка складу та структури операційних витрат Тарасівського радгосп робкоопу за 2017 – 2019, тис. грн.

Протягом досліджуваного періоду товариством сплачено податку на прибуток: у 2017 р. – 5,0 тис. грн., у 2018 р. – 1,7 тис. грн., а у 2019 р. – 4,7 тис. грн.

Вважаємо за потрібне подати динаміку фінансових результатів діяльності товариства на рисунку 2.6.

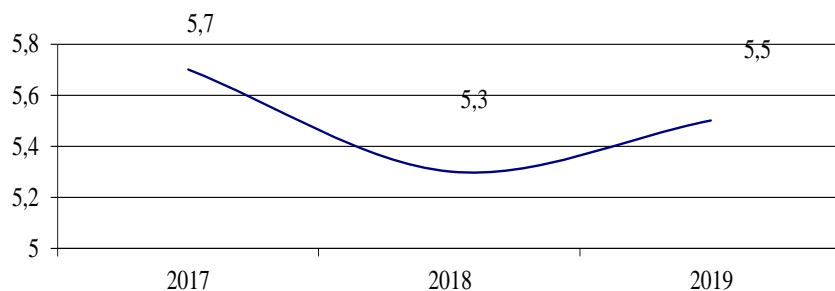

Рисунок 2.6 - Динаміка фінансових результатів Тарасівського радгосп робкоопу за 2017 – 2019, тис. грн.

Таким чином, фінансові результати Тарасівського радгосп робкоопу протягом 2017 – 2019 рр. становили: у 2017 р. – 5,7 тис. грн. чистого прибутку; у 2018 р. – 5,3 тис. грн., а у 2019 р. – 5,5 тис. грн. В цілому за результатами аналізу формування фінансових результатів слід відзначити тенденцію до підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності Тарасівського радгосп робкоопу.

Проведене дослідження свідчить про те, що фінансові ресурси Тарасівського радгосп робкоопу представлені власним та залученим капіталом, а також фінансовими ресурсами, отриманими від реалізації товарів. Динаміку джерел формування фінансових ресурсів можна оцінити як позитивну.

Висновки за розділом 2

Дослідження діючої системи управління фінансовими ресурсами досліджуваного підприємства дає підстави для наступних висновків:

1. У процесі моніторингу фінансово-господарської діяльності досліджуваного підприємства з'ясовано, що діяльність споживчої кооперації

здійснюється в межах організаційного утворення, що має інтегрований (корпоративний) характер. Підприємство є прибутковим протягом періоду, що аналізується, що відображається також на основних фінансових показниках господарської діяльності, які підтверджують розрахунки. Проте рівень прибутку не є високим, що є характерним для підприємств споживчої кооперації. Проведений моніторинг основних показників фінансово-господарської діяльності вказує на те, що підприємство є незалежним від зовнішніх джерел фінансування та має достатню кількість власних фінансових ресурсів для здійснення поточної фінансово - господарської діяльності. В умовах ринку фінансова самостійність підприємств, вимагає розробки та використання нових підходів до фінансового управління діяльності.

2. На наш погляд, фінансовий стан підприємства - це якісна характеристика, яка визначається системою показників, обраних конкретним замовником (користувачем) аналізу, що дозволяє висвітлити результати фінансово-господарської діяльності підприємства. При цьому необхідно зазначити, що система параметрів та перелік показників не можуть бути раз і на завжди встановлені. Проведена діагностика фінансового стану дає підстави для висновку, що у Тарасівського радгосп робкоопу є всі необхідні складові для покращення та подальшої диверсифікації діяльності в контексті нарощування обсягів реалізації, розширення асортименту продукції та послуг, що надаються населенню. Для цього необхідно враховувати особливості функціонування споживчого товариства, зважаючи на фактори, що здійснюють вплив на усі сфери і напрямки діяльності.

3. Обґрунтовано, що нагальною проблемою підприємств споживчої кооперації є адаптація існуючої системи управління до вимог сьогодення. Саме тому необхідно створити ефективну систему цілісного управління підприємством з використанням моніторингу фінансових ресурсів, як однієї зі складових що забезпечує прийняття ефективних управлінських рішень. Проведена оцінка ефективності управління фінансовими ресурсами свідчить

про те, що фінансові ресурси Тарасівського радгосп робкоопу представлені власним та залученим капіталом, а також фінансовими ресурсами, отриманими від реалізації товарів. Динаміку джерел формування фінансових ресурсів можна оцінити як позитивну. Фінансові результати Тарасівського радгосп робкоопу протягом 2017 – 2019 рр. становили: у 2017 р. – 5,7 тис. грн. чистого прибутку; у 2018 р. – 5,3 тис. грн., а у 2019 р. – 5,5 тис. грн. В цілому за результатами аналізу формування фінансових результатів слід відзначити тенденцію до підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності Тарасівського радгосп робкоопу.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Формування системи фінансового контролінгу, як складової ефективного управління фінансовими ресурсами підприємств споживчої кооперації

У системі споживчої кооперації впроваджуються ринкові механізми господарювання, зростає підприємницька активність. Усе це розширює масштаби господарської діяльності та створює умови для покращення результативних показників.

На дану проблему звернув увагу ХХІ (позачерговий) з'їзд споживчої кооперації України [62]. На якому було затверджено модель подальшого реформування споживчої кооперації України за чотирма основними напрямками (рис.3.1).

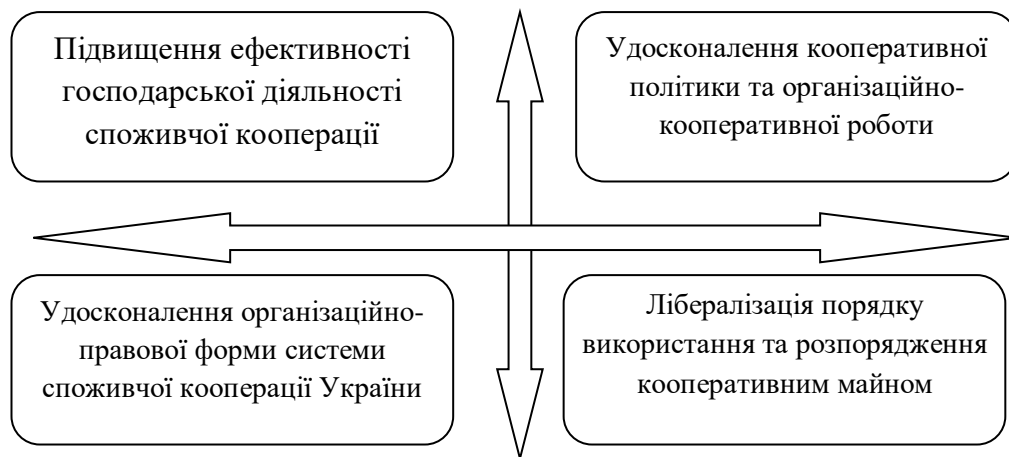

Рисунок 3.1 - Основні напрями реформування системи споживчої кооперації України [складено автором на основі 29, 62, 87, 88]

Виникнення кризової ситуації на багатьох українських підприємствах, у тому числі і системі споживчої кооперації, пов'язане з низьким рівнем антикризового менеджменту, некваліфікованими та помилковими діями

керівництва. Ефективна система управління має бути спрямована на формування відповідної бази обліку та звітності підприємства, постійний моніторинг фінансового забезпечення та підтримку фінансової рівноваги, формування оптимальної структури фінансових ресурсів, врахування впливу факторів зовнішнього середовища.

Нами виділені фактори, які на нашу думку, створюють найбільш значний вплив на діяльність підприємств та організацій споживчої кооперації (рис. 3.2).

Рисунок 3.2 - Класифікація факторів виникнення кризової ситуації у споживчій кооперації [авторська розробка]

При цьому, умовно зовнішні фактори можна поділити на такі, що взагалі не піддаються впливу з боку підприємств та організацій споживчої кооперації (соціально-економічні, політико-правові), та на такі, що частково піддаються впливу (ринкові). Внутрішні фактори залежать лише від рівня організації діяльності підприємства. Вище перелічені фактори більшою чи меншою мірою впливають на виникнення кризової ситуації, разом з тим ми вважаємо, що особлива увага має бути приділена формуванню інформаційної бази підприємства та рівню управлінської системи.

Нестабільність цих чинників вимагає від керівництва системи використовувати найбільш сучасні методи і підходи в управлінні. Враховуючи думки сучасних вчених-економістів, ми вважаємо, що система управління підприємством і фінансовими ресурсами зокрема має ґрунтуватись на принципах фінансового контролінгу, як її необхідної складової, споживча кооперація в цьому контексті не є виключенням.

Фінансовий контролінг можна інтерпретувати як систему інформаційного забезпечення координації всіх підсистем управління, що передбачає використання методів і процедур із бюджетування, стратегічного планування, управлінського обліку, фінансової діагностики, управління ризиками і внутрішнього контролю, які в сукупності орієнтовані на ефективності фінансово-економічних рішень і збільшення вартості компанії [28, 29]. Звідси слідує, що запровадження фінансового контролінгу допоможе запобігти виникненню кризових ситуацій на підприємстві, попередити банкрутство, ідентифікувати причини фінансових проблем та ефективно їх усунути.

Оскільки фінансовий контролінг посідає центральне місце в управлінні підприємством, пов'язуючи всі функції управління, включаючи моніторинг та забезпечуючи зворотній зв'язок між ними, то ми пропонуємо наступну модель управління підприємствами та організаціями споживчої кооперації на базі фінансового контролінгу (рис. 3.3).

Фінансовий контролінг тісно взаємодіє з фінансовим менеджментом та включає такі основні елементи як ризик менеджмент управління активами, управління капіталом.

Ризик менеджмент будується на базі системи раннього попередження та реагування – це особлива інформаційна система, яка сигналізує керівництву про потенційні ризики та шанси, які можуть насуватися на підприємство як з боку зовнішнього, так і внутрішнього середовища.

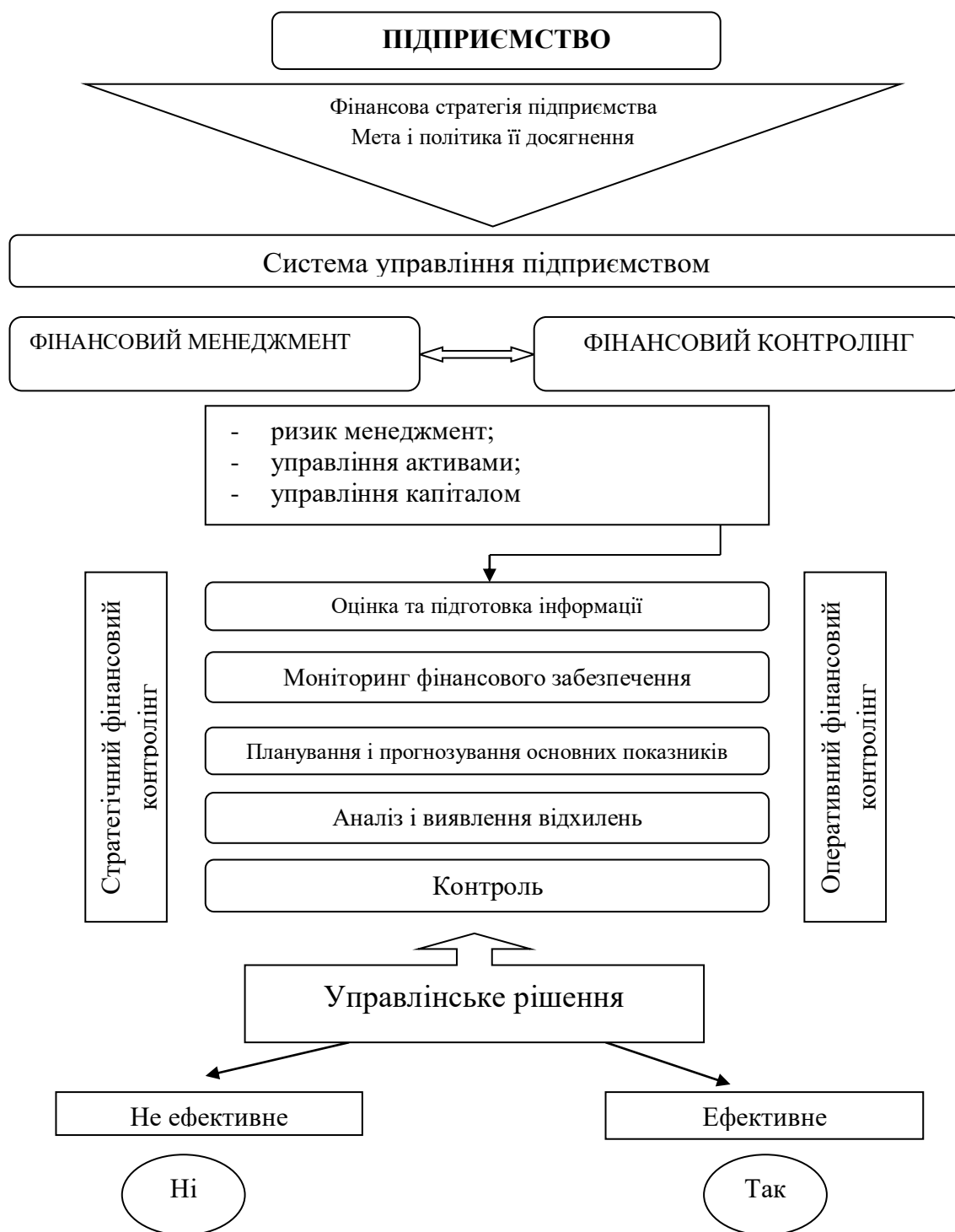

Рисунок 3.3 - Модель системи управління підприємствами споживчої кооперації на основі фінансового контролінгу [складено автором на основі 27, 28 29 , 60, 87]

Управління активами включає управління грошовими коштами, ліквідністю та платоспроможністю.

Управління капіталом передбачає моніторинг умов залучення фінансових ресурсів, забезпечення фінансової рівноваги та формування оптимальної структури фінансових ресурсів.

Основними завданнями фінансового контролінгу в процесі прийняття ефективного управлінського рішення є:

- оцінка і підготовка інформації;
- моніторинг фінансового забезпечення;
- планування і прогнозування основних показників діяльності
- аналіз і виявлення відхилень;
- контроль.

Однією з ключових проблем сучасної споживчої кооперації України є послаблення господарських взаємозв'язків між різними ланками її системи. Якщо на рівні областей споживчі товариства, їх спілки та створені ними підприємства кооперуються для досягнення своїх господарських цілей, то на міжрегіональному та загальнодержавному рівнях майже зникли економічні зв'язки, які об'єднували б усі ланки системи споживчої кооперації України на основі взаємного інтересу. Тому, першочерговим завданням фінансового контролінгу є забезпечення оптимізації взаємозв'язків та залежностей інформаційних потоків між всіма основними функціями управління, що дає можливість отримання релевантної (корисної) інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень.

Отже, покладаючись на дані фінансового менеджменту, інформаційного потоку, фінансовий контролінг вивчає явища і процеси на підприємстві, виявляє слабкі місця, проводить порівняння фактично досягнутих показників з плановими, враховує зміни зовнішньо економічних факторів и аналізує відхилення, а також пропонує вжити заходи щодо покращення ситуації на підприємстві, особливо в кризовий період.

Послідовність етапів побудови системи фінансового контролінгу на підприємстві виглядає наступним чином:

1. Визначення об'єкта контролінгу. Це загальна вимога побудови будь-яких видів контролінгу на підприємстві з позицій цільової його орієнтації. Об'єктом фінансового контролінгу є хід реалізації управлінських рішень по основних аспектах фінансової діяльності підприємств.

2. Визначення видів і сфери контролінгу. Відповідно до концепції побудови системи контролінгу, як уже зазначалося раніше, він підрозділяється на наступні основні види стратегічний контролінг, поточний контролінг, оперативний контролінг. Кожному з перерахованих видів контролінгу повинна відповідати певна його сфера і періодичність здійснення його функцій.

3. Формування системи пріоритетів контрольованих показників. Вся система показників, що входять в сферу кожного виду фінансового контролінгу, ранжуються по значущості. У процесі такого ранжування спочатку в систему пріоритетів першого рівня відбираються найбільш важливі з контрольованих показників даного виду контролінгу, потім формується система пріоритетів другого рівня, показники якого знаходяться у факторному зв'язку з показниками першого рівня, аналогічним чином формується система пріоритетів третього і наступних рівнів.

Такий підхід до формування системи контрольованих показників полегшує підхід до їх розкладання при подальшому поясненні причин відхилення фактичних величин від передбачених відповідними завданнями

При формуванні системи пріоритетів слід врахувати, що вони можуть носити різний характер для окремих типів центрів відповідальності, для окремих напрямку фінансової діяльного підприємства, для різних аспектів формування, розподілу і використання фінансових ресурсів. Однак при цьому повинна бути забезпечена як ієрархічне зведення всіх контрольованих показників по підприємству в цілому, так і їх зводиться за окремими напрямками фінансової діяльності.

4. Розробка системи кількісних стандартів контролю. Після того, як визначено і ранжований перелік контрольованих фінансових показників, виникає необхідність встановлення кількісних стандартів по кожному з них. Такі стандарти можуть встановлюватися як в абсолютних, так і у відносних показниках. Крім того, такі кількісні стандарти можуть носити стабільний або рухомий характер (рухливі кількісні стандарти можуть бути використані при контролі показників гнучких бюджетів, коригування стандартів при зміні облікової ставки, темпів інфляції тощо). Стандартами виступають цільові стратегічні нормативи, показники поточних планів і бюджетів, система державних або розроблених підприємством норм і нормативів і т. п.

5. Побудова системи моніторингу фінансового забезпечення складає основу фінансового контролінгу, саму активну частину його механізму. Система моніторингу фінансового забезпечення представляє собою розроблений на підприємстві механізм постійного спостереження за контрольованими показниками фінансової діяльності, визначення розмірів відхилень фактичних результатів від передбачених і виявлення причин цих відхилень.

Побудова системи моніторингу контрольованих фінансових показників охоплює наступні основні етапи.

а) Побудова системи інформативних звітних показників по кожному виду фінансового контролінгу ґрунтується на даних фінансового та управлінського обліку. Ця система являє собою так звану «первинну інформаційну базу спостереження», необхідну для подальшого розрахунку агрегованих по підприємству окремих аналітичних абсолютних і відносних фінансових показників, що характеризують результати фінансової діяльності підприємства.

б) Розробка системи узагальнюючих (аналітичних) показників, що відображають фактичні результати досягнення передбачених кількісних стандартів контролю, здійснюється в чіткій відповідності з системою фінансових показників. При цьому забезпечується повна порівнянність

кількісного вираження встановлених стандартів і контрольованих аналітичних показників. В процесі розробки такої системи будуються алгоритми розрахунку окремих узагальнюючих (аналітичних) показників з використанням первинної інформаційної бази спостереження і методів фінансового аналізу.

в) Визначення структури і показників форм контрольних звітів (рапортів) виконавців покликане сформувати систему носіїв контрольної інформації. Для забезпечення ефективності контролінгу така форма звіту повинна бути стандартизована і містити наступну інформацію:

- фактично досягнуте значення контрольованого показника (в зіставленні з передбаченим);
- розмір відхилення фактично досягнутого значення контрольованого показника від передбаченого;
- факторне розкладання розміру відхилення (якщо контрольований показник піддається кількісному розкладанню на окремі складові). Алгоритм такого розкладу повинен бути визначений і доведений до кожного виконавця заздалегідь;
- пояснення причин негативних відхилень по показнику в цілому і окремих його складових;
- визначення осіб, винних у негативному відхиленні показника, якщо це відхилення викликане внутрішніми факторами діяльності підрозділу;
- форма стандартного контрольного звіту (рапорту) виконавця диференціюється відповідно до змісту доведеного йому бюджету (плану).

г) Визначення контрольних періодів по кожному виду фінансового контролінгу і кожній групі контрольованих показників. Конкретизація контрольного періоду за видами контролінгу і групам показників визначається «терміновістю реагування», необхідною для ефективного управління фінансовою діяльністю на даному підприємстві. З урахуванням цього принципу виділяють:

- тижневий (декадний) контрольний звіт;
- місячний контрольний звіт;
- квартальний контрольний звіт.

д) Встановлення розмірів відхилень фактичних результатів контрольованих показників від встановлених стандартів здійснюється як в абсолютних, так і у відносних показниках. Так як кожен показник міститься в контрольних звітах виконавців, на даній стадії він агрегується в рамках підприємства в цілому. При цьому за відносними показниками всі відхилення поділяються на три групи:

- позитивне відхилення;
- негативне «припустиме» відхилення;
- негативне «критичне» відхилення.

6. Формування системи алгоритмів дій з усунення відхилень є заключним етапом побудови фінансового контролінгу на підприємстві. Принципова система дій менеджерів підприємства в цьому випадку полягає в трьох алгоритмах:

а) Не приймати ніяких рішень. Ця форма реагування передбачається в тих випадках, коли розмір негативних відхилень значно нижче передбаченого "критичного" критерію.

б) Усунути відхилення. Така система дій передбачає процедуру пошуку і реалізації резервів по забезпеченню виконання цільових, планових або нормативних показників. При цьому резерви розглядаються в розрізі різних аспектів фінансової діяльності і окремих фінансових операцій. В якості таких можливостей може бути розглянута доцільність введення посиленого режиму економії (по принципу «відсікання зайвого»), використання системи фінансових резервів та інші.

в) «Змінити систему планових або нормативних показників». Така система дій робиться у випадках, якщо можливості нормалізації окремих аспектів фінансової діяльності обмежені або взагалі відсутні. У цьому

випадку за результатами фінансового моніторингу вносяться пропозиції щодо коригування системи цільових стратегічних нормативів, показників поточних фінансових планів або окремих бюджетів. В окремих критичних випадках може бути обґрунтовано пропозицію щодо припинення окремих виробничих, інвестиційних та фінансових операцій і навіть діяльності окремих підрозділів.

Розглядаючи процес системи моніторингу фінансових ресурсів на підприємствах споживчої кооперації як сукупність заходів щодо нововведень у функціональних сферах управління, які він охоплює, можна виділити наступні зміни в процесі управління після його впровадження (табл. 3.1).

З наведених у таблиці змін в процесі управління очевидно, що кінцевими результатами впровадження моніторингу фінансових ресурсів на підприємствах споживчої кооперації є:

- а) скорочення часу реакції економічного механізму на зміну зовнішнього і внутрішнього середовища;
- б) зміщенню акцентів короткострокових програм розвитку на довгострокові, з можливою корегування на поточний момент;
- в) скорочення управлінського ризику, тобто ризику помилок у виборі вектора управлінського впливу.

Ці позитивні зміни в системі управління мають сприяти підвищенню ефективності діяльності підприємств споживчої кооперації. Таким чином, модель реформування підприємства шляхом впровадження моніторингу фінансових ресурсів має забезпечити його успішну діяльність у змінному зовнішньому середовищі. Крім того вона має бути пов'язана з усіма складовими фінансового моніторингу в контексті ефективного управління фінансовими ресурсами.

Таблиця 3.1 - Зміни в процесі управління при впровадженні системи моніторингу фінансових ресурсів на підприємствах споживчої кооперації[29]

Функціональна сфера управління підприємством	Зміни в процесі управління підприємством	Результат від впровадження нововведення	Вартісна оцінка процесних змін
1. Інформаційне забезпечення	Розширення можливості отримання своєчасної, релевантної інформації з усіх сфер діяльності підприємства та збільшення якості інформаційної допомоги в прийнятті управлінського рішення.	Єдина інформаційна система (база) на підприємстві. Скорочення ризику помилок в прийнятті управлінського рішення.	Вартість скорочення ймовірності настання негативних наслідків.
2. Управлінський облік	Побудова системи управлінського обліку, облік неявних факторів і причин зміни економічної ситуації.	Облік тимчасових витрат, втраченої вигоди т.д. Більш досконалий облік зобов'язань перед бюджетом.	Економія на запобіганні ймовірних збитків, неефективного відволікання коштів, створення резервних фондів.
3. Планування	Розширення кількості і якості факторів і прогнозних змін економічної ситуації, що враховуються в процесі планування.	Планування більш реально відображає майбутній стан економічної ситуації, зменшуються відхилення, отже, більш точне виконання плану. Своєчасне планування джерел покриття ймовірних збитків, дефіциту коштів в майбутніх періодах.	Збільшення оборотності засобів; скорочення обсягів кредитних ресурсів, економія по їх обслуговуванню; дохід від вкладень вивільнених фінансових ресурсів; економія за кошторисом витрат.
4. Аналіз	Всебічне розкриття причин відхилень та впливу факторів на економічну ситуацію, розширення можливо-стей розкриття резервів, оцінок ступеня ризиків, аналіз майбутнього стану.	Виявлення економічних резервів в діяльності підприємства.	Додатковий прибуток, економія від запобігання негативних відхилень.
5. Контроль	Розширення можливостей порівнянь показників по різним факторам впливу та відслідковування будь-якого інформаційно-матеріального потоку в організації.	Система всебічного контролю на підприємстві. Виявлення резервів та прихованих ресурсів в діяльності підприємства.	Скорочення операційних витрат, витрат на аудит. Додатковий прибуток, економія від запобігання негативних відхилень.

У нашому наступному дослідженні ми приділимо увагу розгляду питань, пов'язаних з діагностикою фінансової рівноваги та формуванням оптимальної структури фінансових ресурсів досліджуваного підприємства. При дослідженні сутності моніторингу нами виділені етапи побудови моніторингу фінансових ресурсів підприємства і саме діагностика фінансової рівноваги та формування оптимальної структури фінансових ресурсів є важливими при побудові даної системи. На нашу думку, практичне впровадження запропонованих етапів моніторингу фінансових ресурсів, сприятиме більш ефективному управлінню фінансових ресурсів у споживчій кооперації.

3.2 Діагностика фінансової рівноваги Тарасівського радгосп робкоопу

У сучасних умовах проблема ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства набуває першочергового значення. Підприємства функціонують в умовах високої нестабільності, слабкої прогнозованості та мінливості зовнішнього середовища, тому основною запорукою конкурентоздатності для них є підтримка стійкості, що дозволить забезпечити виживання та ефективне пристосування до вимог навколишнього середовища. Все більша кількість підприємств розуміють необхідність свідомого перспективного управління фінансовою діяльністю.

Для оцінки стратегічних перспектив фінансового забезпечення розвитку і складання у загальній формі прогнозу фінансових ресурсів споживчого товариства (спілки), доцільним, на наш погляд, є використання матриць фінансової стратегії, які дозволяють ще на етапі планування проаналізувати альтернативні ситуації і позиції суб'єкта господарювання щодо обсягів і структури фінансових ресурсів і визначити пріоритети у їх розподілі. Застосування матриць сприяє визначенню “критичного шляху”

господарюючого суб'єкта на найближчі роки, дозволяє окреслити припустимі межі ризику та виявити максимальні можливості суб'єкта господарювання.

Особливості функціонування споживчої кооперації, а саме: висока питома вага власного капіталу у складі сукупного капіталу, який має в своєму розпорядженні споживче товариство (спілка); в той же час відсутність або незначна наявність власного оборотного капіталу для фінансування запасів та витрат, що викликає потребу у зовнішніх запозиченнях – створюють проблему пошуку перспективної фінансової рівноваги.

Під фінансовою рівновагою суб'єкта господарювання необхідно розуміти такий стан його фінансових ресурсів, за якого:

- по-перше, поточні грошові надходження рівні потребі в коштах для виконання поточних платіжних зобов'язань, або дещо перевищують її;
- по-друге, майбутні припливи фінансових ресурсів будуть відповідати або стануть більше ніж потреби в коштах для покриття майбутніх (довгострокових) фінансових зобов'язань;
- по-третє, коли фінансові кошти і виплати суб'єкта господарювання є збалансованими за часом.

Таким чином, фінансова рівновага суб'єкта господарювання – це такий стан його фінансових ресурсів, за якого поточні грошові надходження суб'єкта ринкової та змішаної економіки рівні потребі в коштах для виконання ним поточних платіжних зобов'язань, або дещо перевищують її, та майбутні йому припливи фінансових ресурсів будуть відповідати або стануть більше ніж його потреби в коштах для покриття ним майбутніх (довгострокових) фінансових зобов'язань, тобто коли фінансові кошти і виплати господарюючого суб'єкта є збалансованими за часом.

Вищезазначене, на наш погляд, дає змогу стверджувати доцільність використання матриці фінансової стратегії (у деяких літературних джерелах – матриці фінансової рівноваги), запропонованих французькими вченими Ж. Франшоном та І. Романе (рис. 3.4). Їх матриця є практичним результатом

застосування ідеї інтерференції. Вона комбінує значення результату фінансово-господарської діяльності із різними значеннями результату господарської та фінансової діяльності у зв'язку з темпами росту обороту.

Квадрати 1, 2 і 3 (головна діагональ матриці) є зоною рівноваги. Над діагоналлю (квадрати 4, 5, 6) знаходиться зона успіхів, в якій значення показників позитивні і відбувається створення ліквідних засобів. Чистий грошовий потік стійко позитивний, фінансовий ризик мінімальний. Під діагоналлю (квадрати 7, 8, 9) знаходиться зона дефіцитів, в ній відбувається споживання ліквідних засобів і значення досліджуваних показників негативні.

	$РФД < 0$ (гальмування)	$РФД \approx 0$ (стабілізація)	$РФД > 0$ (прискорення)
$РГД > 0$ (повільне зростання)	1. «Батько родини» $РГФД = 0$	4. «Рант'є» $РГФД > 0$	6. «Холдинг» $РГФД \gg 0$
$РГД \approx 0$ (оптимальне зростання)	7. «Епізодичний дефіцит» $РГФД < 0$	2. «Стійка рівновага» $РГФД \approx 0$	5. «Атака» $РГФД > 0$
$РГД < 0$ (фороване зростання)	9. «Криза» $РГФД \ll 0$	8. «Дилема» $РГФД < 0$	3. «Нестійка рівновага» $РГФД \approx 0$

Рисунок 3.4 - Матриця фінансової стратегії підприємства

По горизонталі результат фінансової діяльності (РФД) – чистий рух коштів у результаті фінансової діяльності, який визначається як різниця між сумою фінансових ресурсів, залучених із зовнішніх джерел та сумою основного боргу. Тобто, РФД пов'язаний зі зростанням запозичення коштів підприємством.

По вертикалі результат господарської діяльності (РГД) – кількісно

представляє собою чистий рух грошових коштів від операційної та інвестиційної діяльності підприємства, іншими словами – "грошові кошти після фінансування розвитку". Показник відбиває рівень ліквідності господарюючого суб'єкта в результаті здійснення всього комплексу операцій з операційної та інвестиційної діяльності, характеризує достатність власних коштів підприємства для фінансування своїх виробничих потреб у плановому періоді.

РФГД виступає як алгебраїчна сума РГД і РФД, тобто сума чистого грошового потоку, розрахована на основі однієї з діючих моделей. Розглянемо можливі положення підприємства на матриці фінансової стратегії і можливі шляхи їх зміни.

Квадрат 1. "Батько родини". Фактичні темпи приросту його капіталу є меншими за можливі, тобто задіяні не всі ресурси. Можливий перехід в квадрати 4, 2 і 7.

Квадрат 2. "Стійка рівновага". Підприємство не женеться за конкурентами й не є останнім на ринку. У цій ситуації підприємство знаходиться в стані фінансової рівноваги і має найбільшу кількість можливих варіантів зміни фінансового положення: квадрати 1, 4, 7, 5, 3, 6.

Квадрат 3. "Нестійка рівновага". Стан характеризується відсутністю власних вільних засобів і використанням залученого капіталу.

Для погашення негативного ефекту від зростання позикового капіталу підприємству необхідно:

- прискорити швидкість оборотності фінансових ресурсів, наприклад, знизити ціну реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), не надавати споживачам (замовникам) відстрочку платежів;
- збільшити власний капітал, наприклад за рахунок додаткової емісії акцій. Якщо підприємству вдається реалізувати подібну фінансову політику, то існує можливість переміститися у квадрат 5, в противному випадку – у квадрат 8.

Квадрат 4. "Рантьє". Наявність вільних засобів для здійснення проектів при використанні позикового капіталу, однак підприємство не воліє вкладати їх у власне виробництво, а надає товарні кредити своїм споживачам (замовникам). Перехід в квадрати 1, 2, 7.

Квадрат 5. "Атака". Надлишок власних засобів, дозволяє розширити свій сегмент ринку. Перехід в 2, 8 та 6.

Квадрат 6. "Холдинг". Підприємство, що знаходиться у цьому квадраті створює дочірні підприємства. Зазвичай це відбувається за рахунок позикового капіталу. Перехід в 4, 5.

Квадрат 7. "Епізодичний дефіцит". Дефіцит ліквідних засобів через неспівпадання термінів надходження і витрачання засобів. Перехід в 2, 8, 9.

Квадрат 8. "Дилема". Характеризується тим, що, не дивлячись на збільшення довгострокових та поточних зобов'язань, підприємство постійно відчуває нестачу ліквідних активів. Перехід в 7 або 9.

Квадрат 9. "Кризовий стан". Вказує на збитковість підприємства, його неліквідність, неплатоспроможність тощо. Необхідність зменшувати усі інвестиції або дробити підприємство. Потреба у фінансовій підтримці. Можливий перехід в 6 або 7.

Таким чином, методом послідовних ітерацій (комбінування РГД і РФД) необхідно вести пошук положення рівноваги, враховуючи межі ймовірного ризику. Знаходження господарюючого суб'єкта в точці рівноваги (за умов нульового значення РФД) відповідає позитивним перспективам стосовно фінансового стану і потребує постійного маневрування, контролю та регулювання неврівноважених позицій навколо точки рівноваги. В подальшому це призведе до переміщення в квадрати успіху – перспективного покращення фінансового стану.

Якщо підприємство фінансово стійке, то воно у стані "витримати" несподівані зміни ринкової кон'юнктури і не опинитися на краю банкрутства. Більш того, чим вище його стійкість, тим більше переваг перед іншими підприємствами того ж сектора економіки в одержанні кредитів і залученні

інвестицій. Фінансово стійке підприємство вчасно розраховується за своїми обов'язками з державою, позабюджетними фондами, персоналом, контрагентами. Це сприяє його іміджу, головної складової нематеріальних активів господарюючого суб'єкта.

Для розрахунку показників фінансової рівноваги використовувалися показники фінансово-господарської діяльності Тарасівського радгосп робкоопу, значення розрахованих показників розмістимо у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 - Показники фінансової рівноваги Тарасівського радгосп робкоопу за 2017 – 2019 роки

Період Показник	2017 рік	2018 рік	2019 рік
РГД, тис.грн	12,1	7,0	10,2
РФД, тис.грн	6,4	-10,7	-4,9
РГФД, тис.грн	18,5	-3,7	5,3

Стратегічне положення Тарасівського радгосп робкоопу у матриці Франсона-Романе протягом 2017 – 2019 років подамо на рисунку 3.5.

	$РФД < 0$ (гальмування)	$РФД \approx 0$ (стабілізація)	$РФД > 0$ (прискорення)
$РГД > 0$ (повільне зростання)	1	4 2019	6 2017
$РГД \approx 0$ (оптимальне зростання)	7 2018	2	5
$РГД < 0$ (форсоване зростання)	9	8	3

Рисунок 3.5 - Стратегічне положення Тарасівського радгосп робкоопу в матриці фінансової рівноваги протягом 2017 – 2019 роки

Так, у 2017 році підприємство позиціонується у квадраті 6 – «Холдинг». Позитивне значення РГД свідчить про наявність у підприємства ліквідних активів, за допомогою яких воно може розрахуватися із кредиторами. При такій ситуації підприємство може перейти у квадрати 4 або 5, але це можливе за умов зростання обсягів діяльності та надлишку власних фінансових ресурсів. Тарасівський радгосп робкооп протягом досліджуваного періоду зменшує обсяги діяльності і як результат у 2018 році його фінансові позиції погіршилися.

У 2018 році Тарасівський радгосп робкооп займає квадрат 7 "Епізодичний дефіцит". Дане положення характеризується тим, що господарська діяльність підприємства дає позитивний фінансовий результат, а результат фінансової діяльності та загальний фінансовий результат є негативними. Фактичні темпи приросту його капіталу є меншими за можливі, тобто задіяні не всі ресурси.

У 2019 році підприємство займає позицію у квадраті 4 "Рантє". Підприємство має позитивні результати від господарської та загальної фінансово-господарської діяльності, а результат від фінансової діяльності – негативний. На перспективу підприємство може перейти у квадрати 1, 2, 7.

Позиціонування у квадраті 2 можливе за умов рівності темпів росту обороту і рентабельності), у перехід у квадрат 7 небажаний, оскільки це буде свідчити про недостатність ліквідних активів у фінансовому періоду у результаті зростання темпів росту витрачання коштів порівняно з надходженням.

Ми вважаємо, що формування оптимальної структури фінансових ресурсів надасть можливість Тарасівському радгосп робкоопу підтримувати фінансову рівновагу і забезпечити стійкий розвиток.

Підбиваючи підсумок, можна сказати, що фінансова рівновага є основним показником успішної економічної діяльності, базою ухвалення рішень щодо розвитку та вдосконалення ефективності функціонування Тарасівського радгосп робкоопу. Ця економічна категорія є першочергово

важливою для економічних партнерів, що здійснюють співробітництво з підприємством. Очевидно тому, забезпечення фінансової рівноваги є найважливішим завданням вищого менеджменту підприємства, умовою успішності його внутрішніх та зовнішніх взаємодій в сучасних умовах господарювання.

3.3 Формування оптимальної структури фінансових ресурсів Тарасівського радгосп робкоопу

Актуальним питанням сьогодення для підприємств України є оптимізація структури фінансових ресурсів. Більшості суб'єктів господарювання в процесі ведення фінансово-господарської діяльності доводиться використовувати позикові фінансові ресурси.

Професійне управління фінансами підприємств споживчої кооперації вимагає глибокого аналізу фінансових ресурсів, що дасть змогу найточніше оцінити забезпеченість, інтенсивність та ефективність їх використання.

Проаналізувавши структуру фінансових ресурсів Тарасівський радгосп робкооп в цілому можемо зробити висновок про достатній його рівень. Поліпшити фінансовий стан підприємство власними силами не здатне, тому необхідно привернути додаткові фінансові інвестиції (можливо навіть іноземні), які змогли б поліпшити всі показники діяльності підприємства і можливо навіть вивести підприємство на світовий рівень (оскільки для цього у підприємства є достатній потенціал).

Для подальшого розширення своєї діяльності підприємству необхідно збільшити величину власного капіталу. Це може бути зроблено або за рахунок нагромадження нерозподіленого прибутку, або за рахунок збільшення власного капіталу, тобто за рахунок залучення додаткових фінансових ресурсів від власників.

Зростання власного капіталу зумовлює зниження частки позикових фінансових ресурсів і підвищує кредитоспроможність підприємства, збільшуючи, тим самим, його фінансову незалежність.

На наш погляд, основні етапи подібного циклу мають такий вигляд:

1. Підприємство залучає додаткові позичені кошти доти, доки це є прибутковим (з урахуванням відсоткових виплат) і поки в нього існує така можливість. Прибутковість при цьому визначається як перевищення прибутку до відрахування відсотків і податків суми відсоткових платежів. Якщо прибуток перевищує відсоткові платежі, то підприємству вигідно розвиватися за рахунок позикових фінансових ресурсів. Якщо прибуток є меншим, то господарюючий суб'єкт зазнаватиме збитків і залучення додаткових позичених коштів знизить вартість підприємства.

Сума зростання власного капіталу має бути такою, щоб збільшити кредитоспроможність підприємства і тим самим повернути вартість пропонованих йому позикових коштів на попередній рівень. У подальшому підприємство знову може розвиватись за рахунок позикових коштів, поки не дійде того стану, коли не матиме можливості заплатити за вартість позикових ресурсів. Такий цикл повторюється, що графічно наведено на рис. 3. 6.

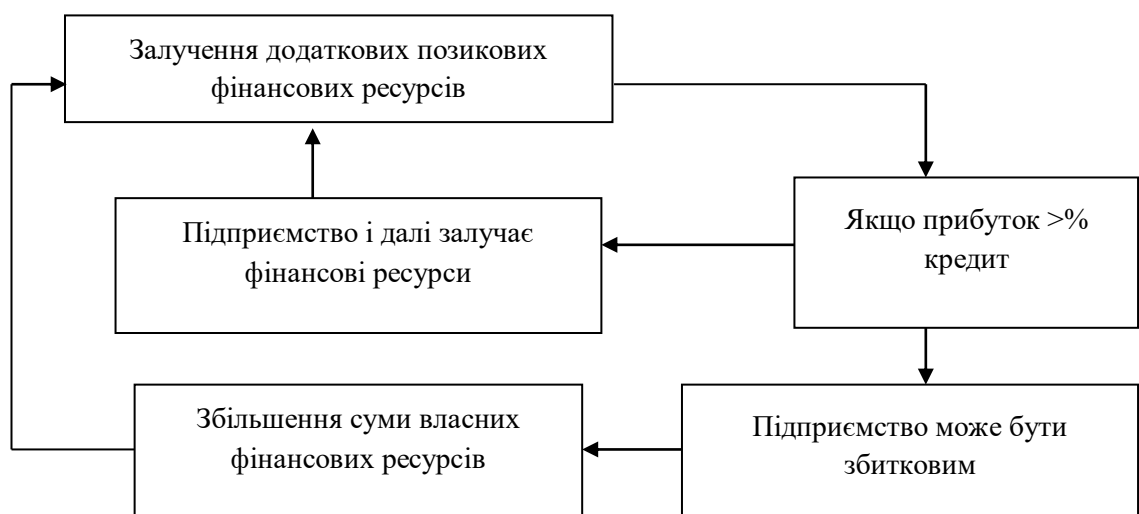

Рисунок 3.6 - Оптимізація співвідношення власних і позикових фінансових ресурсів [складено на основі 59, 64, 66, 68]

Наведена схема формування джерел фінансових ресурсів підприємства передбачає, що підприємство переходить до наступного кроку тільки тоді, коли вичерпані всі можливості попереднього. Тобто підприємство не намагається збільшувати свої боргові зобов'язання, істотно збільшуючи тим самим їх вартість, з таких причин:

- по-перше, зростання вартості позикових ресурсів, а отже, збільшення платежів за користування позиковими ресурсами негативно позначиться на вартості всього підприємства;
- по-друге, обравши всю доступну кількість позикових ресурсів, підприємство, якщо йому будуть потрібні додаткові кошти для реалізації інвестиційних можливостей, ризикує опинитись у ситуації нестачі фінансових коштів.

З цих причин підприємство має не допускати істотного збільшення ціни використовуваних позикових фінансових ресурсів і переходити до стадії збільшення власних фінансових ресурсів, не чекаючи, коли загальна сума платежів за використання позикових фінансових ресурсів наблизиться до розміру чистого прибутку.

Оскільки при кожному новому циклі підприємство виходить на вищий рівень свого розвитку, то гранична частка позикових фінансових ресурсів у загальному обсязі фінансових ресурсів (при досягненні якої зростання величини позикових коштів припиняється) щоразу вище за попередню.

Якщо цільова структура джерел фінансування визначена, то подібні цикли повторюються до моменту її досягнення. У випадку, коли власники підприємства не сформулювали оптимального співвідношення джерел фінансування, і керівництво прагне максимізувати обсяг фінансових ресурсів у своєму розпорядженні або коли цільова структура недосяжна, повторення циклів відбувається доти, доки через певну їх кількість підприємство не зіткнеться з додатковими (загальними) обмеженнями, які висуваються ринком. Ці обмеження свідчать про те, що, на думку ринку, тобто більшої

кількості різних інвесторів, це підприємство наблизилось до межі, після якої його вартість почне знижуватися із зростанням частки позикових коштів.

Підприємство стикається з реакцією ринку, який своїми діями показує, що подальше зростання частки позикових фінансових ресурсів неможливе, оскільки вигоди, які одержить від цього підприємство, не зможуть перевищити зростання витрат, пов'язаних з використанням позикових коштів.

У цьому випадку підприємство наближається до того максимального співвідношення позикових і власних фінансових ресурсів, перевищення якого, з точки зору власників фінансових ресурсів, спричинить різке погіршення коефіцієнта фінансової незалежності підприємства (відношення власного капіталу до загального обсягу фінансових ресурсів у розпорядженні підприємства).

У подальшому підприємству для досягнення обраної цільової структури джерел фінансування (якщо структура визначається власником) або для залучення якомога більшого обсягу фінансових ресурсів за прийнятною вартістю (якщо власник має інші цілі) необхідно зберігати приблизно однакову пропорцію додатково залучених власних і позикових ресурсів.

У процесі формування фінансових ресурсів підприємств важливу роль відіграє визначення та прогнозування оптимальної структури їхніх джерел. Підвищення питомої ваги власних коштів позитивно впливає на фінансову діяльність підприємств. Висока питома вага залучених коштів ускладняє фінансову діяльність підприємства та потребує додаткових витрат на сплату відсотків за банківські кредити, дивіденди за акціями, відсотків за облігаціями, зменшує ліквідність балансу підприємства, підвищує фінансовий ризик. Тому в кожному конкретному випадку необхідно детально аналізувати доцільність залучення додаткових фінансових ресурсів з урахуванням фінансових ризиків.

Сьогодні фінансові, кредитні, товарні, лізингові інвестиції повинні прямувати туди, де від них буде отриманий найбільш швидкий і

максимальний ефект. Очевидно, що в умовах гострої конкурентної боротьби на ринку інвестицій між державами, регіонами, підприємствами переможе той, хто зуміє привернути їх достатню масу і з найбільшим ефектом їх використання.

Особливий інтерес, на наш погляд, викликає система організації і стимулювання діяльності, механізм економічної відповідальності який дозволить забезпечувати високу її ефективність. Зарубіжна практика і вітчизняний досвід ринкових перетворень дозволяють зробити вивід, що «запуск» інвестиційного процесу, що створює основу для стійкого зростання вітчизняного виробництва, може і повинен початися з галузей, орієнтованих на кінцевий споживчий попит, тобто саме з тих галузей, які випробовують найбільший спад виробництва.

Аналіз існуючих методів доведення структуризації фінансових ресурсів підприємства до її оптимального рівня та впровадження їх в повсякденну практику забезпечує підвищення прибутковості та покращення показників фінансової діяльності підприємства.

Від того, на скільки така структура є оптимальною, залежить успішність реалізації фінансової стратегії підприємства в цілому. При визначенні оптимальної структури фінансових ресурсів необхідно враховувати такі моменти: формування переважно за рахунок власних джерел підвищує фінансову стійкість та незалежність підприємства, а також мінімізують ризик втрати платоспроможності; формування за рахунок зовнішніх джерел сприяє підвищенню рентабельності власного капіталу, скороченню терміну досягнення економічного ефекту, забезпечує більшу прибутковість діяльності та можливість збільшення потенціалу підприємства при виникненні необхідності збільшення об'ємів господарської діяльності, а також відсотки по кредиту вираховуються при розрахунку податку на прибуток, що знижує фактичну вартість позики.

Також, слід враховувати той факт, що оскільки ресурси будь-якого підприємства є унікальними, то не можна говорити про єдину універсальну

методику оптимізації його структури. Слід зазначити, що процес оптимізації структури ресурсів підприємства має здійснюватись на основі формування цільової структури, яка являє собою таке співвідношення власних та запозичених фінансових коштів підприємства, яке дозволяє повною мірою забезпечити досягнення вибраного критерію її оптимізації. Таким чином, проблему вибору підприємством тієї чи іншої структури його ресурсів може бути вирішено лише за умови вибору певної критеріальної характеристики оптимальності співвідношення їх структурних елементів. В результаті аналізу літературних джерел виділено певний перелік критеріїв оптимальності співвідношення частки власного та боргового фінансування.

Теоретичний виклад та практичне застосування методів вибору оптимальної структури фінансових ресурсів, розрізняється в різних вчених і диференціюється в залежності з обраним критерієм оптимізації. Найбільш детально зазначена проблема розглянута у роботах Бланка І.О.[7], який виділяє наступні критерії оптимізації:

1) метод оптимізації структури фінансових ресурсів за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності власного капіталу. Цей метод ґрунтується на багатоваріантних розрахунках рівня фінансової рентабельності при різній структурі фінансових ресурсів. Остання виражається через такий показник, як ефект фінансового левериджу, який полягає у тому, що підвищення частки залученого капіталу обумовлює зростання рентабельності власного, але позитивний ефект має місце лише у тому випадку, коли різниця між валовим прибутком та середнім розміром відсотка за кредит є позитивною величиною(табл.. 3.4.);

2) метод оптимізації структури фінансових ресурсів за критерієм мінімізації його вартості. Метод ґрунтується на попередній оцінці власного та залученого капіталу за різних умов їх формування, обслуговування та здійснення багатоваріантних розрахунків середньозваженої вартості капіталу таблиця 3.3;

Таблиця 3.3 – Оптимізація фінансових ресурсів за критерієм мінімізації вартості Тарасівського радгосп робкоопу у 2017-2019 роках, тис.грн.

Показники	Консервативний підхід			Агресивний підхід			Компромісний підхід		
	2017рік	2018рік	2019рік	2017рік	2018рік	2019рік	2017рік	2018рік	2019рік
Власний капітал	423,0	423,3	423,9	374,6	364,1	368,6	383,5	404,5	401,5
у тому числі:									
-необоротні активи	374,6	364,1	368,6	374,6	364,1	368,6	374,6	364,1	368,6
-оборотні активи	87,9	88,0	77,7	-	-	-	8,9	40,4	32,9
з них:									
-постійна частина	48,4	59,2	55,3	-	-	-	8,9	40,4	32,9
-змінна частина	39,5	28,8	22,4	-	-	-	-	-	-
Позиковий капітал	39,5	28,8	22,4	127,4	116,8	100,1	79,0	47,6	44,8
у тому числі:									
-постійна частина	-	-	-	48,4	59,2	55,3	-	-	-
-змінна частина	39,5	28,8	22,4	79,0	47,6	44,8	79,0	47,6	44,8
Сукупний капітал	462,5	452,1	446,3	462,5	452,1	446,3	462,5	452,1	446,3

3) метод оптимізації структури фінансових ресурсів за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків, який пов'язаний із процесом диференційованого вибору джерел фінансування різних складових частин активів підприємства.

Встановлено, що застосування різних методичних підходів до структуризації фінансових ресурсів підприємства можуть давати різні результати. Це демонструє той факт, що зазначені методологічні підходи оптимізації структури не мають єдиної комплексної моделі, яка б могла узагальнити перераховані етапи.

Проаналізувавши методи вибору оптимальної структури фінансових ресурсів можемо зробити висновок, про те що найкраще на підприємстві потрібно використовувати метод оптимізації структури фінансових ресурсів за критерієм його вартості.

Застосування даного методичного підходу не тільки забезпечує при проведенні оптимізації структури фінансових ресурсів врахування всіх розглянутих вище критеріїв, а і дає змогу оптимізувати структуру позикового капіталу.

Але, у якості критерію мінімізації рівня фінансових ризиків автор пропонує розглядати коефіцієнт автономії, тому дана методика більш підходить для підприємств на початковому етапі свого розвитку, відкритті нового підприємства, при зміні розмірів існуючого підприємства, при вирішенні питання про реінвестування прибутку.

Оборотні активи будуть фінансуватися за рахунок короткострокового кредиту, товарного кредиту та внутрішньої кредиторської заборгованості. Таким чином, отримана модель багатокритеріального завдання оптимізації структури ресурсів підприємства, дозволяє сформувати найбільш ефективну та раціональну, яка забезпечує підприємству максимізацію рентабельності власного капіталу, мінімізацію середньозваженої вартості капіталу, максимізацію фінансової спроможності підприємства та мінімізацію фінансового ризику.

Процес оптимізації структури капіталу за критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності можна розглянути в таблиці 3.4. В таблиці використано дані щодо обсягів фінансових ресурсів Тарасівського радгосп робкоопу для забезпечення планових показників діяльності. Розрахунки походилися на початок 2020 року, за умовою, що кредитні ресурси будуть залучені на пільгових умовах.

Таблиця 3.4 - Оптимізація структури фінансових ресурсів Тарасівського радгосп робкоопу за рівнем рентабельності

Варіант	1	2	3	4	5	6
1. Власні фінансові ресурси	500,0	375	300	250	200	125
2. Обсяг позикових фінансових ресурсів	0	125	200	250	300	375
3. Загальний обсяг фінансових ресурсів	500	500	500	500	500	500
4. Коефіцієнт фінансового важеля	0,000	0,250	0,500	0,875	1,500	2,750
5. Рентабельність активів, %	15	15	15	15	15	15
6. Мінімальна ставка процента з кредит, %	0	14,0	15,0	15,5	16,0	18,0
7. Мінімальна процентна ставка з урахуванням премії за кредитний ризик, %	0	15,5	17,0	17,5	18,0	20,5
8. Бухгалтерський прибуток з урахуванням процентів за кредит	150,0	150,0	150,0	150,0	150,0	150,0
9. Сума процентів за кредит (ряд.2 : ряд.6 : 100)	0	17,5	30,0	38,75	48,0	67,5
10. Бухгалтерський прибуток без урахування суми процентів за кредит (ряд.8 – ряд.9)	75,0	66,3	60,0	55,6	51,0	41,3
11. Ставка податку на прибуток	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18
12. Сума податку на прибуток (ряд.10 x ряд.11)	13,5	11,9	10,8	10,0	9,2	7,4
13. Чистий прибуток (ряд.10 – ряд.12)	61,5	54,4	49,2	45,6	41,8	33,9
14. Чиста рентабельність власного капіталу (ряд.13 : ряд.1 x 100), %	12,3	14,5	16,4	18,2	20,9	27,1

Зрозуміло, що рентабельність власного капіталу росте зі збільшенням частки позикового капіталу, але паралельно з цим відбувається процес зниження ліквідності. Тому варіант №6 необхідно відкинути так як він означає втрату ліквідності і практичну неможливість залучити ресурси у такому співвідношенні (так як при такій ліквідності ймовірність того, що підприємству нададуть кредити рівна практично нулю. Найбільш прийнятний варіант або №3 або №4. На нашу думку можна вибрати варіант №4, так як зменшення ліквідності компенсується підвищенням рентабельності власного капіталу на 3,0%. Отже, зростання ефективності використання власних фінансових ресурсів сприятиме підвищенню ефективності фінансово-господарської діяльності Тарасівського радгосп робкоопу .

Висновки за розділом 3

Визначення основних напрямів удосконалення системи управління фінансовими ресурсами підприємства дає підстави для формування наступних висновків та практичних рекомендацій.

1. Визначено, що ефективна система управління має бути спрямована на формування відповідної бази обліку та звітності підприємства, постійний моніторинг фінансового забезпечення та підтримку фінансової рівноваги, формування оптимальної структури фінансових ресурсів, врахування впливу зовнішніх та внутрішніх факторів. Нестабільність цих чинників вимагає від керівництва використовувати найбільш сучасні методи і підходи в управлінні. Враховуючи думки сучасних вчених-економістів, ми вважаємо, що система управління підприємством і фінансовими ресурсами зокрема має ґрунтуватись на принципах фінансового контролінгу, як її необхідної складової, споживча

кооперація в цьому контексті не є виключенням. Запровадження фінансового контролінгу, на наш погляд, допоможе запобігти виникненню кризових ситуацій на підприємстві, попередити банкрутство, ідентифікувати причини фінансових проблем та ефективно їх усунути.

2. Для оцінки стратегічних перспектив фінансового забезпечення розвитку і складання у загальній формі прогнозу фінансових ресурсів споживчого товариства (спілки), нами використано матрицю фінансової стратегії Ж. Франшона та І. Романе, що дозволило ще на етапі планування проаналізувати альтернативні ситуації і позиції підприємства. У 2019 році підприємство займає позицію у квадраті 4 "Рантьє". Підприємство має позитивні результати від господарської та загальної фінансово-господарської діяльності, а результат від фінансової діяльності – негативний. На перспективу підприємство може перейти у квадрати 1, 2, 7. Позиціонування у квадраті 2 можливе за умов рівності темпів росту обороту і рентабельності), у перехід у квадрат 7 небажаний, оскільки це буде свідчити про недостатність ліквідних активів у фінансовому періоду у результаті зростання темпів росту витрачання коштів порівняно з надходженням.

3. Обґрунтовано, що у процесі формування фінансових ресурсів підприємств важливу роль відіграє визначення та прогнозування їх оптимальної структури, що у свою чергу впливатиме на успішність реалізації фінансової стратегії підприємства. Процес оптимізації структури капіталу за критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності, є на нашу думку найбільш прийнятним в контексті підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами. Найбільш прийнятний варіант або №3 або №4. На нашу думку можна вибрати варіант №4, так як зменшення ліквідності компенсується підвищенням рентабельності власного капіталу на 3,0%. Отже, зростання ефективності використання власних фінансових ресурсів сприятиме підвищенню ефективності фінансово-господарської діяльності Тарасівського радгосп робкоопу.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі здійснено науково-теоретичне обґрунтування щодо необхідності впровадження моніторингу ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства. Це дало змогу сформулювати висновки, які повною мірою відображають науково-теоретичний та практичний характер дослідження.

1. Досліджено роль і значення моніторингу фінансових ресурсів та встановлено, що він є одним з основних критеріїв оцінки ефективності роботи підприємства. Також моніторинг можна розглядати як один з критеріїв якості управління. Визначено, що у загальному розумінні моніторинг - це система постійного спостереження за процесами і тенденціями, що мають місце в зовнішньому або внутрішньому середовищі підприємства з метою своєчасної оперативної оцінки ситуацій, що виникають. Враховуючи думки вчених-економістів уточнено визначення поняття фінансового моніторингу. Фінансовий моніторинг являє собою широкий комплекс заходів організаційного, методологічного й управлінського характеру. Організація фінансового моніторингу пов'язана з визначенням і вибором оптимального поєднання різноманітних форм, видів моніторингу, з урахуванням особливостей конкретної ситуації. Першочергову роль у цьому відіграє вибір показників для включення їх у систему моніторингу.

2. Під фінансовим моніторингом ми розуміємо систему безперервного спостереження, аналізу і прогнозування показників фінансового стану підприємства, з метою забезпечення ухвалення тактичних і стратегічних управлінських рішень, а також оцінювання їх ефективності. Визначено, що основна перевага системи моніторингу фінансових ресурсів, полягає у можливості отримання інформації, недоступної в рамках традиційної статистичної і фінансової звітності. Доведено, що для вдосконалення

управління фінансово-господарською діяльністю необхідно організувати систему моніторингу, яка є синтезом аналізу, контролю і планування, розробити комплекс механізмів системи моніторингу фінансової діяльності підприємства, що дає змогу вчасно виявляти відхилення фактичних результатів від прогнозованих, визначати причини відхилень і розробляти пропозиції щодо корегування окремих напрямів фінансової діяльності з метою її нормалізації та підвищення ефективності.

3. Досліджено джерела фінансування діяльності підприємств у сучасних умовах господарювання. Визначено, що фінансові ресурси формуються за рахунок цілого ряду джерел. За формою права власності виділяють дві форми джерел: власні грошові кошти і залучені. Джерелами формування фінансових ресурсів є: прибуток; амортизаційні відрахування; засоби, отримані від продажу цінних паперів; пайові та інші вклади юридичних та фізичних осіб; кредит і позики; засоби від реалізації залогового свідоцтва, страхового поліса та інші надходження грошових коштів. Визначено, що прийняття управлінських рішень щодо формування фінансових ресурсів є одним із найважливіших завдань фінансового менеджменту підприємства в частині управління фінансовими ресурсами. Важливу роль у формуванні фінансових ресурсів також відіграють пайові та інші внески трудового колективу.

4. Однією з важливих проблем дослідження фінансових ресурсів підприємств споживчої кооперації є оцінка ефективності їх функціонування. Така оцінка необхідна як у процесі формування фінансових ресурсів, так і їх використання, особливо в сучасних умовах господарювання. Проведений аналіз фінансово-господарської діяльності Тарасівського радгосп робкоопу дає підстави для висновку, що у споживчої кооперації є всі необхідні складові для покращення та подальшої диверсифікації діяльності в контексті нарощування обсягів реалізації, надання послуг, розширення асортименту продукції та послуг, що надаються населенню. Для цього необхідно враховувати особливості функціонування споживчих товариств, зважаючи на фактори, що здійснюють вплив на усі сфери і напрямки діяльності.

Проаналізовані фінансові показники Тарасівського радгосп робкоопу вказують на те, що підприємство є незалежним від зовнішніх джерел фінансування та має достатню кількість власних фінансових ресурсів для здійснення поточної фінансово - господарської діяльності. В умовах ринку фінансова самостійність підприємств, з одного боку, вимагає розробки нових підходів до фінансового забезпечення діяльності, а з другого, виникає велика кількість зовнішніх і внутрішніх користувачів фінансової інформації й звітності, мета й потреби яких різні.

5. Обґрунтовано, що якість управління фінансово-господарською діяльністю суб'єкта господарювання знаходить відображення насамперед у показниках його фінансового стану. Саме тому аналіз та оцінка фінансового стану надає підстави для формування висновків щодо ефективності управління фінансами підприємства. Діагностика ефективності фінансового управління підприємства потребує здійснення постійного моніторингу, який дозволяє вчасно виявляти дисбаланс у функціонуванні підприємства. Моніторинг управління діяльністю підприємства повинен забезпечувати відповідні управлінські структури необхідною інформацією для прийняття рішень щодо запобігання можливих дисбалансів. Одним з ключових завдань діагностики фінансового стану господарюючих суб'єктів споживчої кооперації є оцінка фінансової стійкості. Фінансова стійкість споживчого товариства (спілки) – це комплексна категорія, яка представляє собою такий стан і структуру фінансових ресурсів, які забезпечують процес розширеного відтворення на основі росту прибутку та капіталу, виключаючи посилення залежності від зовнішніх джерел фінансування, та збереження здатності виконувати свої зобов'язання, враховуючи припустимий рівень ризику. Слід констатувати, що Тарасівський радгосп робкооп має кошти на покриття поточної та термінової заборгованості, що є позитивним фактом, який свідчить про достатні фінансові можливості досліджуваного підприємства.

6. Доведено, що нагальною проблемою підприємств споживчої кооперації є адаптація системи управління до вимог сьогодення. Саме тому

необхідно створити ефективну систему цілісного управління підприємством з використанням моніторингу фінансових ресурсів, як однієї зі складових що забезпечує прийняття ефективних управлінських рішень. Моніторинг ефективності управління фінансовими ресурсами Тарасівського радгоспу робкоопу ґрунтується, у першу чергу, на розрахунку коефіцієнтів ділової активності. Оцінка ділової активності господарюючого суб'єкта споживчої кооперації, в контексті моніторингу ефективності управління фінансовими ресурсами, на наш погляд, є визначенням ступеня інтенсивності зусиль, які прикладає споживче товариство (спілка) в процесі фінансово-господарської діяльності, акцентуючи увагу на динамічності розвитку споживчого товариства (спілки), швидкості обороту його капіталу та ефективності використання наявних фінансових ресурсів та перспективних можливостей.

7. Враховуючи сучасний стан та розвиток системи споживчої кооперації України, нами доведена необхідність створення системи моніторингу фінансових ресурсів на підприємствах та організація споживчої кооперації. Визначено, що у системі споживчої кооперації впроваджуються ринкові механізми господарювання, зростає підприємницька активність. Усе це розширює масштаби господарської діяльності та створює умови для покращення результативних показників. Ефективна система управління має бути спрямована на формування відповідної бази обліку та звітності підприємства, постійний моніторинг фінансового забезпечення та підтримку фінансової рівноваги, формування оптимальної структури фінансових ресурсів, врахування впливу факторів зовнішнього середовища. Нестабільність чинників зовнішнього та внутрішнього середовища вимагає від керівництва підприємств використовувати найбільш сучасні методи і підходи в управлінні. Враховуючи думки сучасних вчених-економістів, ми вважаємо, що система управління підприємством і фінансовими ресурсами зокрема має ґрунтуватись на принципах фінансового контролінгу, як її необхідної складової, споживча кооперація в цьому контексті не є виключенням. Нами запропонована модель системи управління підприємствами споживчої

кооперації на основі фінансового контролінгу. Основними завданнями фінансового контролінгу в процесі прийняття ефективного управлінського рішення є: оцінка і підготовка інформації; моніторинг фінансового забезпечення; планування і прогнозування основних показників діяльності аналіз і виявлення відхилень; контроль.

8. Для оцінки стратегічних перспектив фінансового забезпечення розвитку і складання у загальній формі прогнозу фінансових ресурсів споживчого товариства (спілки), доцільним, на наш погляд, є використання матриць фінансової стратегії, які дозволяють проаналізувати альтернативні ситуації і позиції суб'єкта господарювання щодо обсягів і структури фінансових ресурсів і визначити пріоритети у їх розподілі. Застосування матриць сприяє визначенню “критичного шляху” господарюючого суб'єкта на найближчі роки, дозволяє окреслити припустимі межі ризику та виявити максимальні можливості суб'єкта господарювання. Визначено, що фінансова рівновага суб'єкта господарювання – це такий стан його фінансових ресурсів, за якого поточні грошові надходження суб'єкта ринкової економіки рівні потребі в коштах для виконання ним поточних платіжних зобов'язань, або дещо перевищують її, та майбутні йому припливи фінансових ресурсів будуть відповідати або стануть більше ніж його потреби в коштах для покриття ним майбутніх (довгострокових) фінансових зобов'язань, тобто коли фінансові кошти і виплати господарюючого суб'єкта є збалансованими за часом. Також визначене стратегічне положення досліджуваного підприємства у матриці Франсона-Романе свідчить про те, що спостерігаються позитивні результати від господарської та загальної фінансово-господарської діяльності, а підприємство у 2019 році займає позицію у квадраті 4 "Рантьє".

9. Проаналізувавши структуру фінансових ресурсів Тарасівський радгосп робкооп в цілому можемо зробити висновок, що у процесі формування фінансових ресурсів підприємств важливу роль відіграє визначення та прогнозування оптимальної структури їхніх джерел. Підвищення питомої ваги власних коштів позитивно впливає на фінансову діяльність підприємств.

Висока питома вага залучених коштів ускладняє фінансову діяльність підприємства та потребує додаткових витрат на сплату відсотків за банківські кредити. У кожному конкретному випадку необхідно детально аналізувати доцільність залучення додаткових фінансових ресурсів з урахуванням фінансових ризиків. Ефективна система управління фінансовими ресурсами має бути спрямована на постійний моніторинг та врахування факторів, що впливають на формування оптимальної структури фінансових ресурсів. Процес впровадження моніторингу фінансових ресурсів на підприємствах споживчої кооперації слід розглядати як сукупність нововведень у функціональних сферах управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаренкова Г.М. Фінанси підприємств: [навч. посіб. для самост. вивч. дисципліни] / Г.М. Азаренкова, Т.М. Журавель, Р.М. Михайленко. – 3-тє вид., виправ. і доповн. – Київ: Знання-Прес, 2009. – 300 с.
2. Андрєєва Т.Є. Теоретичні засади формування системи фінансового менеджменту підприємства / Т.Є. Андрєєва, Д.А. Терещенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. - № 34. – С. 255-260.
3. Банківський менеджмент : підручник / [за ред. О.А. Кириченка, В.І. Міщенка]. – К.: Знання, 2005. – С. 83.
4. Бердар М. М. Управління процесом формування і використання фінансових ресурсів підприємства / М. М. Бердар // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №5. – С. 133-138
5. Бичкова Н.В. Оптимізація структури капіталу вітчизняних підприємств у контексті підвищення ефективності фінансової діяльності / Бичкова Н.В. // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2013. – №. 1 (48). – С. 16-23.
6. Бланк И.А. Стратегия и тактика управления финансами / И.А. Бланк. – К. : МП «ИТБМ ЛТД» – СП «АДЕФ –Украина», 1996. – 534с.
7. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента / И.А. Бланк. – Т.1, 2. – К.: Ника–центр, 1999. – 592 с.
8. Боди Зви. Финансы: учеб. пособие / Боди Зви, Мертон Роберт К.; пер. с англ. — М.; СПб.; К.: Вильямс, 2007. — 584 с.
9. Брейли Р. Принципы корпоративных финансов / Брейли Р., Майерс С.; пер. с англ. Н. Барышниковой. – М. : Олимп-Бизнес, 2008. – 1008 с.
10. Бригхем Ю. Финансовый менеджмент. Том 1 / Бригхем Ю., Гапенски Л. ; пер. с англ. под ред. В.В.Ковалёва. – СПб.: Экономическая школа. – 2005. – 497с.
11. Бригхем Ю. Финансовый менеджмент. Том 2 / Бригхем Ю., Гапенски Л. ; пер. с англ. под ред. В.В.Ковалёва. – СПб.: Экономическая школа. – 2005. – 668 с.
12. Бучковська Я.Г. Фінансовий менеджмент – основа ефективної діяльності

- малого підприємства / Я.Г. Бучковська, Г.Д. Драч // Найка й економіка, 2017. - №2. – С. 15-20.
13. Ван Хорн Джеймс К. Основы финансового менеджмента / Ван Хорн Джеймс К., Вахович Джон М. (мл.); пер. с англ. О.Л. Пелявского. — [12-е изд.] — М.: И.Д. Вильямс, 2007. — 1232 с.
  14. Волинчук Ю. Особливості формування та використання фінансових ресурсів підприємств. / Ю. Волинчук // Економічний аналіз. – Т., 2013. – Вип. 11, ч. 2. – С. 96-101.
  15. Герасимчук З.В., Вахович І.М. Фінансовий менеджмент: [навч. посіб.] / Луцький держ. технічний ун – т; Київський національний торговельно-економічний ун-т. – Вид. 2-е, переробл. і доп. – Луцьк: Надстир'я, 2007. – 412 с.
  16. Гольдштейн Г.Я. Основы менеджмента. Выбор та оцінка стратегічної позиції фірми на ринку / Г.Я. Гольдштейн. – М. : Бізнес-школа, 2001. -320с.
  17. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]: від 16.01.2003 № 436-IV: станом на 22 березня 2015 р. / Верховна рада України – Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. – Назва з екрана. – Дата перегляду 12. 09. 2020.
  18. Гридчина М.В. Финансовый менеджмент: Курс лекцій/ М.В.Гридчина.- 3-є изд. перераб. и доп.- К: МАУП, 2004.- 160 с.
  19. Грідчіна М.В. Корпоративні фінанси (зарубіжний досвід і вітчизняна практика): навч. посіб. / М.В. Грідчіна. – [2-ге вид., стереотип.]. – Київ: МАУП, 2005. – 232с.
  20. Давиденко Н.М. Фінансовий менеджмент : Підручник / Н.М. Давиденко. – Київ : ТОВ «Задруга» , 2012 .- 516с.
  21. Даниленко А.С. Фінансовий менеджмент: підручник / Даниленко А.С., Варченко О.М., Ціхановська В.М. – Київ: «Хай–Тек Прес», 2013. – 688 с.
  22. Донець Л. І., Шепеленко О. В., Баранцева С. М. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків: навч. посібник / за ред. Л.І. Донець. – Київ: ЦУЛ, 2012. – 472 с.

23. Дегтярьова О.М. Організаційна структура моніторингу фінансово-економічної діяльності підприємства як основний чинник його ефективності / О.М. Дегтярьова // Матеріали наукових праць НДФІ. – 2008. - №2 (43). – С. 94-115.
24. Друкер П.Ф. Управление, нацеленное на результаты : пер. с англ. / П.Ф. Друкер. – М.: Технолог. школа бизнеса, 1993. – 192с.
25. Єрмоленко О.А. Оцінка якості управління підприємством / О. А. Єрмоленко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2009. - № 26. – С. 6-8.
26. Зятковський І.В. Фінансове забезпечення діяльності підприємств : монографія / І.В.Зятковський. – Тернопіль : Економічна думка. – 2000. – 214 с.
27. Карцева В.В. Необхідність використання контролінгу в управлінні підприємством / В.В. Карцева // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми розвитку обліку, контролю та аналізу в умовах глобальних економічних змін». – Полтава: 2010. - С.307-311.
28. Карцева В. В. Методичні підходи до формування системи фінансового контролінгу на підприємстві / Карцева В. В. // Економічний форум. Науковий журнал. Луцький національний технічний університет. м. Луцьк. – № 1. – 2013. – 484 с., С. 312–316.
29. Карцева В.В. Фінансовий контролінг підприємств і організацій споживчої кооперації / В.В. Карцева – Полтава : ПУЕТ, 2013. – 335 с.
30. Кириченко О.А. Фінансовий менеджмент як інструмент управління підприємством / О.А. Кириченко, К.Г. Ваганів // Вчені записки. – 2017. - №2. – С.93-99.
31. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент : підручник / [за ред. проф. Г.Г. Кірейцева]. – Київ : ЦУЛ, 2002. – 496 с.
32. Князь С.В. Управлінські рішення у системі фінансового менеджменту [Електронний ресурс]/ С.В. Князь, Н.Г. Георгіаді. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/19196/1/28-Kniaz-140-148.pdf>

33. Ковалев В.В. Введение в финансовый менеджмент / В.В. Ковалев - М.: Финансы и статистика, 2006. - 768 с.
34. Ковальов В.В. Фінансовий аналіз: Управління капіталом. Аналіз звітності / В.В. Ковальов. – Москва : Фінанси та статистика, 1996. – 535с.
35. Коваленко Л.О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / Л.О.Коваленко, Л.М. Ремньова. – [3-те видання, випр. і доп.] – К. : Знання, 2008. – 483с.
36. Комаха О. Проблеми та перспективи розвитку споживчої кооперації в Україні / О. Комаха // Рубрика: Споживча кооперація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kerivnyk.info/about>
37. Кораблінова І.А. Інформаційне середовище компанії в умовах сучасної хвилі «цифрової трансформації» / І.А. Кораблінова // Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». – 2018. – Вип. 2-2(45). – С.11-15
38. Кравцова А. М. Фінансові ресурси підприємств: механізм формування та ефективного використання [Текст] : монографія / А. М. Кравцова; – Вінниця., 2011. – 219 с.
39. Крайник Е.М. Управління фінансово-господарською діяльністю на підприємстві // // Вчені записки. – 2018. - №4. – С.43-47.
40. Крайник О.П. Фінансовий менеджмент / О.П.Крайник, З.В.Клепикова. – К. – Львів : Дакор, Інтелект, 2001. – 258 с.
41. Крамаренко Г.О. Фінансовий менеджмент: підруч. [для студ вищ. навч. закл.] / Г.О.Крамаренко, О.Є.Чорна. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 520 с.
42. Краус Н.М. Інноваційне підприємництво і цифровий бізнес : науково-економічна фіча розвитку та зміни в управлінні / Н.М. Краус, К. М. Краус, О. В. Марченко // Ефективна економіка. – 2020. - № 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7779>
43. Крушевський А.В. Математичне програмування та моделювання в економіці / А.В. Крушевський, К.И. Шведов. – Київ : Вища школа, 1995.
44. Кубоніва М. Математична економіка на персональному комп'ютері / М. Кубоніва. – М. : Фінанси та статистика, 1991.

45. Кушнір Н. Б. Інституційне забезпечення фінансового моніторингу підприємницької діяльності / Н. Б. Кушнір, Д. С. Войтович // Ефективна економіка. – 2017. - № 8. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5727>
46. Лаптев С. В. Закономерности формирования российской модели финансового менеджмента / С. В. Лаптев, Л. В. Шуклов // Управління корпоративними фінансами. – 2004. - №6. - С. 2-8.
47. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія / Л.А. Лахтіонова.- К.: КНЕУ, 2001.- 245с.
48. Маркіна І.А. Управління споживчою кооперацією як соціально-економічною системою: теорія та практика: монографія / доцент, к.е.н. І.А. Маркіна. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. – 255 с
49. Мартянов О. І. Оптимізація фінансових ресурсів підприємств України в умовах глобальної фінансової кризи [Електронний ресурс / О. І. Мартянов, Т. О. Макух. – Режим доступу: http://esteticamente.ru/portal/soc_gum/sru/2011_1/index.htm
50. Мескон М.Х. Основы менеджмента : пер. с англ. / М.Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. –М. : Вильямс, 2006. – 672с.
51. Минцберг Г. Структура в кулаке: создание эффективной организации : пер. с англ. / под ред. Ю.Н.Каптуревского. – Спб.: Питер, 2004. – 513с.
52. Монден Я. «Тоёта»: методы эффективного управления : сокр. пер. с англ. / Я. Монден / науч. ред. А.Р.Бенедиктов, В.В.Матылев. – М.: Экономыка, 1989.– 288с.
53. Нестерова С. В. Фінансовий менеджмент : практикум. Навч.посібник / С. В. Нестерова . Київ : Кондор – Видавництво, 2018. – 268с.
54. Ольве Н.-Г. Оценка эффективности деятельности компании. Практическое руководство по использованию сбалансированной системы показателей : пер. с англ. / Н.-Г. Ольве, Ж. Рой, М. Ветер. – М. : Вильямс, 2004. – 304с.
55. Основи економічної теорії: політекономічний аспект / [за ред. д. е. н., проф. Г. Н. Климка, В. П. Нестеренка]. – К.: Вища школа - Знання, 2002. – 621 с.

56. Основы теории оптимального управления / В.Ф. Кротов, Б.А. Лагоша, С.М. Лобанов и др.; [под ред. В.Ф. Кротова]. – М.: Высш. шк., 2000. – 430 с.
57. Останкова Л.А. Стратегия хозяйствующих субъектов в современных условиях / Л.А. Останкова. – НАН Украины, Ин-т экономики промышленности. – Донецк, 2008. – 36 с.
58. Партин Г.О., Селюченко Н. Є. Фінансовий менеджмент: [навч. посіб. для студ. спец. «Фінанси»] / Г.О. Партин, Н. Є. Селюченко; Нац. ун-т «Львів. політехніка». – Л.: Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2011. – 332 с
59. Подольська В. О. Фінансовий аналіз: Навч. Посібник. / В. О. Подольська, О. В. Ярш – Київ: Центр навчальної літератури, 2007. – 488 с.
60. Педченко Н. С. Концептуальні підходи до управління ефективністю формування й результативністю використання потенціалу розвитку підприємств та організацій споживчої кооперації / Н. С. Педченко, Л. М. Шимановська-Діанич // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки. - 2019. - № 1. - С. 15-24.
61. Приходько Е. Оценка финансового мониторинга организации / Е. Приходько // Банковский менеджмент. – 2006. – №11. – С.33-38.
62. Програма подальшого реформування системи споживчої кооперації України звітна доповідь XXI з'їзду споживчої кооперації України / Україна. Укоопспілка. – Вісті Центральної спілки споживчих товариств. - 2012. – №41.-С. 4-37.
63. Пуценейло П.Р. Цифрова економіка як новітній вектор реконструкції традиційної економіки / П.Р. Пуцентейло, О.О. Гуменюк // Інноваційна економіка. – 2018. - № 5-6. – С. 131-143
64. Ремньова Л.М. Фінансовий менеджмент як фактор економічного зростання / Л.М. Ремньова // Фінанси України. – 2000. – № 1. – С. 32–40.
65. Ресурси підприємства: забезпечення і збереження / [Іванов М.І. та ін.] ; НАН України, Ін-т економіки промисловості. – Донецьк, 2009. – 92 с.
66. Росс С. Основы корпоративных финансов / пер. с англ. / С. Росс, Р.Вестерфилд, Б. Джордан. – М. : Лаборатория базовых знаний. – 2001. – 720с.

67. Рудницька О.М. Застосування методів фінансового менеджменту як інструменту ефективного управління підприємством / О.М. Рудницька, С.М. Пігаль // Науковий вісник НЛТУ України. – 2017. – Вип. 20.10. – С.215-221.
68. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. / Г.В. Савицька. – К.: Знання, 2007. – 704 с.
69. Савчук В. Стратегия + Финансы: уроки принятия бизнес-решений для руководителей / Владимир Савчук. – К.: Companion Group, 2009. - 352 с.
70. Система фінансового менеджмента підприємства : монографія / Лысенко Ю. Г., Андриенко В. Н., Бабурина В. И. [та ін.]; за ред. Ю.Г. Лысенко, В.Н. Андриенко. — Донецк : Юго-Восток
71. Стеців Л.П. Теоретико-методичні основи побудови ефективної системи фінансового менеджменту підприємства / Л.П. Стеців // Наукові записки. – 2013. №4(45). – С. 39 – 45
72. Стратегія розвитку споживчої кооперації України (2004-2015 рр.) / кер. авт. колек. С. Г. Бабенко. – Київ: Укоопспілка, 2004. – 62 с.
73. Стратегічний розвиток підприємств регіону: фінансовий аспект : монографія / [В. В. Карцева, Н. С. Педченко, А. А. Фастовець та ін.] ; за заг. ред. В. В. Карцевої. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. – 171 с.
74. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: підручн. / О.О. Терещенко. – Київ: КНЕУ, 2003. – 554с.
75. Технология фінансового менеджмента / [В.В. Быковский, Н.В. Мартынова, Л.В. Минько, В.Л. Пархоменко, Е.В. Быковская]. – Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2008. – Ч.1. – 80 с.
76. Улина С.Л. Подходы к формированию системы фінансового менеджмента в России / С.Л. Улина // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. – № 2. – С. 41–47.
77. Финансовый менеджмент: теория и практика: учебник / Стоянова Е.С., Балабанов И.Т., Бланк И.А. [и др.] ; под ред. Е.С. Стояновой. — [5 изд.] – М.: Перспектива, 2000. — 656с.
78. Фінанси підприємств: навч. посіб. / [О.М. Рудницька, О.Й. Вівчар, Р.Й.

- Желізняк, І.Я. Цигиль]. – Львів : Львівська політехніка, 2007. – 208 с.
79. Фінанси підприємства : підручник / [кер. авт. коп. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін] ; [4-те вид., перероб. та доп.]. – Київ : КНЕУ, 2002. – 492 с.
  80. Фінансовий менеджмент : підручник / А.М.Поддєрьогін, Л.Д.Буряк, Н.Ю.Калач [та ін.]. – Київ: КНЕУ, 2001. – 294 с.
  81. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / Лапіна І. С., Гончаренко О. М. та ін.; за заг. ред. І. С. Лапіної – Одеса: Атлант, 2016 – 313 с.
  82. Фінансовий менеджмент в транзитивній економіці: питання теорії та методології: [монографія] / [О.В. Итигіна, С.С. Арутюнян, О.О. Андробченко, В.Г. Барабанова] ; [за заг. ред. В.Г. Барабанової]. – Одеса : Поліграф, 2008. – 236 с.
  83. Фінансовий менеджмент у схемах і таблицях Ф59 / [Квач Я.П., Орлов В.М., Толкачова Г.В., Орлова О.В., Петра шевська А.Д.]; за ред. д.е.н., проф. В.М. Орлова. – Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2012. – 88 с.
  84. Харрінгтон Дж. Оптимізація бізнес-процесів / Дж. Харрінгтон, К. С. Есселінг, Харм Ван Нимвеген. – Санкт-Петербург, 2002. – 305 с
  85. Холод Б.И. Практика совершенствования оперативного управления / Б. И. Холод, В.А.Ткаченко, И.Л. Сазонец. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2005. – 298 с.
  86. Хоуп Дж. Финансовый директор новой эпохи. Как финансовый управляющий может изменить свою роль и обеспечить успех компании на рынке / Джереми Хоуп; пер. с англ. Н.И. Кобзаревой; под общ. ред. Д.А. Рябых. – М.: Вершина, 2007. – 304 с.
  87. Яріш О. В. Сучасні тенденції розвитку споживчої кооперації: українські реалії / О. В. Яріш, А. І. Бугаєвська // Економіка сьогодні: проблеми моделювання та управління : матеріали VIII Всеукраїнської науковопрактичної інтернет - конференції. Полтава : ПУЕТ, 2018. – С. 187–191.
  88. Яріш О. В. Сучасний вектор розвитку споживчої кооперації: зарубіжний та вітчизняний досвід / О.В. Яріш, А.І. Бугаєвська // Науковий вісник ПУЕТ. – Полтава : ПУЕТ, 2018. – Вип. 2 (87). – С. 70–75

Додаток А

			Коди
Підприємство	Тарасівський радгосп робкооп	за ЄДРПОУ	01770272
Територія	Україна	за КОАТУУ	6525085001
Організаційно-правова форма господарювання	Споживче товариство, недержавна	за КОПФГ	03824
Вид економічної діяльності	Роздрібна торгівля	за КВЕД	47.19
Одиниця виміру:	тис. грн.	а	
Адреса:	75140, Херсонська обл., Олешківський район, село Тарасівка, ВУЛИЦЯ САДОВА		

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31.12.2017 р.

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I. Необоротні активи			
Основні засоби:	1010	54,7	57,9
первісна вартість	1011	105,9	109,3
Знос	1012	51,2	51,4
інші фінансові інвестиції	1035	0,1	0,1
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	331,6	316,6
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	386,4	374,6
II. Оборотні активи			
Запаси	1100		
Виробничі запаси	1101	3,6	1,5
Незавершене виробництво	1102		
Готова продукція	1103		
Товари	1104	52,3	73,7
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125		
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130		
з бюджетом	1135	0,3	0,3
у тому числі з податку на прибуток	1136		
з нарахованих доходів	1140		
із внутрішніх розрахунків	1145		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	11,4	9,4
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	2,9	3,0
Готівка	1166		
Рахунки в банках	1167		
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190		
Усього за розділом II	1195	70,5	87,9
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	456,9	462,5

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	414,3(107,2)	413,3(107,2)
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410	4,0	4,0
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	4,4	5,7
Інші резерви	1435		
Усього за розділом I	1495	422,7	423,0
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515	1,5	1,5
Довгострокові забезпечення	1520		
Усього за розділом II	1595	1,5	1,5
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600		
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610		
за товари, роботи, послуги	1615	22,8	26,4
за розрахунками з бюджетом	1620	2,8	2,5
за у тому числі з податку на прибуток	1621	0,1	0,1
за розрахунками зі страхування	1625	1,9	2,8
за розрахунками з оплати праці	1630	4,6	6,1
за одержаними авансами	1635		
Інші поточні зобов'язання	1690	0,5	0,1
Усього за розділом III	1695	32,7	38,0
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800		
Баланс	1900	456,9	462,5

Директор

Харитонов С. О.

Головний бухгалтер

Наумчук Л.К.

Додаток Б

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за 2017 рік

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	842,6	618,0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	617,9	458,2
Валовий: прибуток	2090	224,7	159,8
Валовий: збиток	2095		
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105		
Інші операційні доходи	2120	1,9	2,9
Адміністративні витрати	2130	102,5	77,7
Витрати на збут	2150	111,2	77,8
Інші операційні витрати	2180	0,8	2,0
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	12,1	5,2
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195		
Дохід від участі в капіталі	2200	1,0	-
Інші фінансові доходи	2220		
Інші доходи	2240		
Дохід від благодійної допомоги	2241		
Фінансові витрати	2250		
Втрати від участі в капіталі	2255		
Інші витрати	2270	1,4	-
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275		
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	10,7	5,2
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295		
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	5,0	0,9
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	5,7	4,3
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	5,7	4,3

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Найменування показника	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Матеріальні затрати	2500	54,3	31,8
Витрати на оплату праці	2505	96,7	69,6
Відрахування на соціальні заходи	2510	35,6	25,4
Амортизація	2515	21,4	16,5
Інші операційні витрати	2520	5,7	12,2
Разом	2550	213,7	155,5

Директор

Харитонов С. О.

Головний бухгалтер

Наумчук Л.К.

Додаток В

			Коди
Підприємство	Тарасівський радгосп робкооп	за ЄДРПОУ	01770272
Територія	Україна	за КОАТУУ	6525085001
Організаційно-правова форма господарювання	Споживче товариство, недержавна	за КОПФГ	03824
Вид економічної діяльності	Роздрібна торгівля	за КВЕД	47.19
Одиниця виміру:	тис. грн.	а	
Адреса:	75140, Херсонська обл., Олешківський район, село Тарасівка, ВУЛИЦЯ САДОВА		

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31.12.2018 р.

Актив	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
I. Необоротні активи			
Основні засоби:	1010	57,9	56,7
первісна вартість	1011	109,3	112,3
Знос	1012	51,4	55,6
інші фінансові інвестиції	1035	0,1	0,1
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	316,6	307,3
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	374,6	364,1
II. Оборотні активи			
Запаси	1100		
Виробничі запаси	1101	1,5	4,0
Незавершене виробництво	1102		
Готова продукція	1103		
Товари	1104	73,7	63,3
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125		
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130		
з бюджетом	1135	0,3	1,2
у тому числі з податку на прибуток	1136		
з нарахованих доходів	1140		
із внутрішніх розрахунків	1145		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	9,4	17,4
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	3,0	2,1
Готівка	1166		
Рахунки в банках	1167		
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190		
Усього за розділом II	1195	87,9	88,0
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	462,5	452,1

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	413,3 (107,2)	414,0(107,2)
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410	4,0	4,0
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	5,7	5,3
Інші резерви	1435		
Усього за розділом I	1495	423,0	423,3
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515	1,5	1,5
Довгострокові забезпечення	1520		
Усього за розділом II	1595	1,5	1,5
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600		
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610		
за товари, роботи, послуги	1615	26,4	11,4
за розрахунками з бюджетом	1620	2,5	2,3
за у тому числі з податку на прибуток	1621	0,1	-
за розрахунками зі страхування	1625	2,8	3,6
за розрахунками з оплати праці	1630	6,1	7,5
за одержаними авансами	1635		
Інші поточні зобов'язання	1690	0,1	2,5
Усього за розділом III	1695	38,0	27,3
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800		
Баланс	1900	462,5	452,1

Директор

Харитонов С. О.

Головний бухгалтер

Наумчук Л.К.

Додаток Д

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за 2018 рік

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	822,4	842,6
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	590,8	617,9
Валовий: прибуток	2090	231,6	224,7
Валовий: збиток	2095		
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105		
Інші операційні доходи	2120	1,1	1,9
Адміністративні витрати	2130	108,9	102,5
Витрати на збут	2150	113,4	111,2
Інші операційні витрати	2180	3,4	0,8
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	7,0	12,1
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195		
Дохід від участі в капіталі	2200	1,0	1,0
Інші фінансові доходи	2220		
Інші доходи	2240		
Дохід від благодійної допомоги	2241		
Фінансові витрати	2250		
Втрати від участі в капіталі	2255		
Інші витрати	2270	-	1,4
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275		
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	7,0	10,7
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295		
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	1,7	5,0
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	5,3	5,7
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	5,3	5,7

ІІІ. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Найменування показника	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Матеріальні затрати	2500	55,5	54,3
Витрати на оплату праці	2505	107,3	96,7
Відрахування на соціальні заходи	2510	39,5	35,6
Амортизація	2515	14,5	21,4
Інші операційні витрати	2520	5,5	5,7
Разом	2550	222,3	213,7

Директор

Харитонов С. О.

Головний бухгалтер

Наумчук Л.К.

Додаток Е

			Коди
Підприємство	Тарасівський радгосп робкооп	за ЄДРПОУ	01770272
Територія	Україна	за КОАТУУ	6525085001
Організаційно-правова форма господарювання	Споживче товариство, недержавна	за КОПФГ	03824
Вид економічної діяльності	Роздрібна торгівля	за КВЕД	47.19
Одиниця виміру:	тис. грн.	а	
Адреса:	75140, Херсонська обл., Олешківський район, село Тарасівка, ВУЛИЦЯ САДОВА		

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31.12.2019 р.

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
I. Необоротні активи			
Основні засоби:	1010	56,7	61,2
первісна вартість	1011	112,3	116,8
Знос	1012	55,6	55,6
інші фінансові інвестиції	1035	0,1	0,1
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	307,3	307,3
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	364,1	368,6
II. Оборотні активи			
Запаси	1100		
Виробничі запаси	1101	4,0	1,3
Незавершене виробництво	1102		
Готова продукція	1103		
Товари	1104	63,3	57,3
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125		
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130		
з бюджетом	1135	1,2	-
у тому числі з податку на прибуток	1136		
з нарахованих доходів	1140		
із внутрішніх розрахунків	1145		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	17,4	15,8
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	2,1	3,3
Готівка	1166		
Рахунки в банках	1167		
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190		
Усього за розділом II	1195	88,0	77,7
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	452,1	446,3

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	414,0(107,2)	414,0(107,2)
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410	4,0	4,0
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	5,3	5,9
Інші резерви	1435		
Усього за розділом I	1495	423,3	423,9
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515	1,5	-
Довгострокові забезпечення	1520		
Усього за розділом II	1595	1,5	-
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600		
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610		
за товари, роботи, послуги	1615	11,4	8,6
за розрахунками з бюджетом	1620	2,3	4,4
за у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
за розрахунками зі страхування	1625	3,6	2,6
за розрахунками з оплати праці	1630	7,5	6,7
за одержаними авансами	1635		
Інші поточні зобов'язання	1690	2,5	0,1
Усього за розділом III	1695	27,3	22,4
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800		
Баланс	1900	452,1	446,3

Директор

Харитонов С. О.

Головний бухгалтер

Наумчук Л.К.

Додаток Ж

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за 2019 рік

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	808,8	822,4
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	600,8	590,8
Валовий: прибуток	2090	208,0	231,6
Валовий: збиток	2095		
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105		
Інші операційні доходи	2120	-	1,1
Адміністративні витрати	2130	98,3	108,9
Витрати на збут	2150	99,5	113,4
Інші операційні витрати	2180	-	3,4
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	10,2	7,0
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195		
Дохід від участі в капіталі	2200	-	1,0
Інші фінансові доходи	2220		
Інші доходи	2240		
Дохід від благодійної допомоги	2241		
Фінансові витрати	2250		
Втрати від участі в капіталі	2255		
Інші витрати	2270	-	-
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275		
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	10,2	7,0
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295		
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	4,7	1,7
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	5,5	5,3
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	5,5	5,3

ІІІ. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Найменування показника	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Матеріальні затрати	2500	62,2	55,5
Витрати на оплату праці	2505	93,9	107,3
Відрахування на соціальні заходи	2510	34,4	39,5
Амортизація	2515	-	14,5
Інші операційні витрати	2520	7,3	5,5
Разом	2550	197,8	222,3

Директор

Харитонов С. О.

Головний бухгалтер

Наумчук Л.К.